

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Marta Matušiková

Otázka rasové segregace a diskriminace v USA po roce 1945

Diplomová práce

Olomouc, 2012

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Otázka rasové segregace a diskriminace v USA po roce 1945 vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Brně dne 27. 4. 2012

.....
Mgr. Marta Matušíková

Tímto bych chtěla poděkovat Prof. JUDr. Eduardu Vlčkovi, CSc. za odborné vedení práce a mnoho cenných rad a podnětů.

Obsah

Úvod	6
OBECNÁ ČÁST	
1 Vymezení základních pojmů (rasa, rasismus a pojmy s nimi spojené)	8
1.1 Vývoj myšlení o rase a jednotlivé vědecké doktríny	8
1.2 Pojem rasa jako sociální koncepce, rasismus	10
1.3 Rovnost, diskriminace, rasová diskriminace	11
1.4 Segregace	13
2 Mezinárodní dokumenty upravující otázku rasismu, rasové diskriminace a segregace	15
3 Historické pozadí vzniku rasové diskriminace v USA	18
3.1 Otroctví v koloniálním období	18
3.2 Otroctví od vyhlášení nezávislosti do vypuknutí Občanské války	19
3.3 Občanská válka, období Rekonstrukce	22
3.4 Období Jima Crowa – období legální segregace	24
3.5 Plessy v. Ferguson – vyvrcholení segregačních snah	26
4 Druhá světová válka a japonsko-americká internace	28
4.1 Hirabaysha v. United States	29
4.2 Korematsu v. United States	30
ZVLÁŠTNÍ ČÁST	
5 Stav po druhé světové válce	33
5.1 Druhá světová válka jako mezník v boji proti rasové diskriminaci a segregaci	33
5.2 Brown v. Board of Education of Topeka	35
5.2.1 Pozadí vzniku Brown v. Board of Education of Topeka	35
5.2.2 Skutkový stav případu Brown v. Board of Education of Topeka	38
5.2.3 Rozhodnutí Nejvyššího soudu	41
5.2.4 Reakce a ohlasy na vydané rozhodnutí	43
6 Hnutí za občanská práva	45
6.1 Zákon o občanských právech z roku 1964	47
6.2 Zákon o volebním právu	49
6.3 Loving v. Virginia	50
7 Politika vyrovnávací akce	51
7.1 Regents of the University of California v. Bakke	52

7.2 Grutter v. Bollinger	54
Závěr	58
Bibliografie	60
Abstrakt/Shrnutí	67
Klíčová slova/Key words	68

Úvod

Spojené státy americké, země s rasově různorodou společností, se od počátku své existence až do moderní doby 20. století potýkaly s problematikou rasy, rasové diskriminace a segregace. Otázka rasových poměrů a postojů v zemi prošla obrovským vývojem od vzniku otroctví přes období Občanské války a rekonstrukce, obdobím nejen zákonem dovolené, ale i přikázané segregace následované hnutím za občanská práva v polovině 20. století. Vyvrcholením hnutí za občanská práva došlo formálně již k definitivnímu ukončení rasové segregace a diskriminace v zemi a následující období až do současnosti se vyznačuje snahou o odčinění po tři sta let fungujícího rasismu, který měl obrovský vliv na politický, ekonomický a právní rozvoj země. Spojené státy učinily pokrok v překonání rasových předsudků a rozdělení společnosti, příkladem může být i zvolení prezidenta Baracka Obamy, prvního Afroameričana zastávajícího tento úřad.

Cílem předkládané diplomové práce je popis historického vývoje rasové segregace a diskriminace po roce 1945 se zaměřením na vývoj rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu. Pozornost je věnována zkoumání, zda rozhodovací činnost Nejvyššího soudu ovlivnila po roce 1945 legislativní tvorbu a změnu postoje společnosti k rasové otázce ve smyslu progresivity. Vzhledem k obšírnosti tématu a rozsahovému omezení práce byla má pozornost věnována pouze základním historickým mezníkům a analýze jen několika klíčových rozhodnutí Nejvyššího soudu USA.

Práce je rozdělena na část obecnou a zvláštní. V obecné části se soustředím především na vymezení základních pojmů týkající se problematiky – rasa, rasismus, diskriminace, segregace. Mapuji vývoj myšlení o zmíněných pojmech ve vědecké oblasti, uvádím jejich základní definice a podávám přehled základních dokumentů mezinárodního práva upravující otázku rasové diskriminace a segregace. Následující kapitoly obecné části obsahují historický vývoj rasové otázky do druhé světové války, jež je nepochybně důležitý pro pochopení celé materie. Přestože je práce zaměřena především na problematiku rasové diskriminace namířené proti černošským menšinám, v poslední kapitole obecné části se věnuji také politice Americko-Japonské internace za druhé světové války.

V části zvláštní se pak zabývám vývojem na poli občanských práv po druhé světové válce, kdy se soustředím především na popis rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu. Pozornost je zaměřena na rozhodnutí *Brown v. Board of Education of Topeka*, jež je považováno za nejvýznamnější rozhodnutí Nejvyššího soudu 20. století v této oblasti a důležitý mezník v boji proti rasové segregaci. V následujících kapitolách se soustředím na

popis období 50. a 60. let, jež bylo v boji za rovnoprávnost Afroameričanů nejbouřlivější a které dalo impulz k přijetí zákona o občanských právech a tím i k definitivnímu ukončení rasové diskriminace a segregace.

V posledních kapitolách práce se snažím zachytit vývoj let následujících, které se vyznačují úsilím o nápravu a odčinění v minulosti páchaného bezpráví. Zaměřuji se především na analýzu jednotlivých případů Nejvyššího soudu v oblasti vyrovnávací akce a otázek, které v souvislosti s tímto tématem také vyvstávají a bez kterých se ani tato problematika neobejde.

Jak z uvedeného stručného nástinu vyplývá, při zpracování byla užita především metoda popisná a metoda analýzy. Co se týče použitých zdrojů, čerpala jsem především ze zahraničních pramenů a cizojazyčné literatury, neboť těch je v této oblasti dostupných nejvíce.

OBEČNÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů (rasa, rasismus a pojmy s nimi spojené)

1.1 Vývoj myšlení o rase a jednotlivé vědecké doktríny

Jednotné pojetí, či definice, co to je rasa a co se pod tímto pojmem rozumí, bohužel neexistuje a výraz „rasa“ nemá a nikdy neměl přesný význam. Názor na funkci, význam a dokonce i na otázku (ne)existence „rasy“ se v průběhu historického vývoje a napříč kulturám různil tak, jak se vyvíjelo vědecké poznání a je variabilní i v současnosti. Rasovými teoriemi a pojmem „rasa“ se lidé zabývali od pradávna, můžeme dokonce konstatovat, že od počátku civilizace.¹ Původně se pojmem zabývali lidé spíše z filozofického a teologického hlediska, postupně se jím však začali zabývat badatelé v oblasti antropologie a biologie, tedy spíše věd přírodovědných.

V 19. století se tak zformoval tzv. „vědecký“ rasismus, kdy v Evropě a Severní Americe vládlo všeobecné přesvědčení, a to nejen v kruhu běžných lidí, ale i vzdělavců, že lidské rasy nejsou rovnocenné. K tomu, aby se teoreticky opodstatnila tato přirozená odlišnost lidí, sloužily též často názory a výsledky tzv. „vědeckých“ zkoumání, jehož čelním představitelem byl Artur de Gobineau, často označovaný za otce moderního vědeckého rasismu a rasistických koncepcí. De Gobineau byl zastáncem existence tří základních ras, a to rasy bílé, žluté, černé, přičemž na vrcholu pomyslného žebříčku stojí jistě rasa bílá a ostatní rasy jsou jí podřadné, jsou jakýmsi produkty rasy bílé. Jednotlivé rasy mezi sebou porovnával na základě vzhledových, somatických rysů a psychických vlastností představitelů, bere v potaz také morální a mentální vybavení jedince a dochází k přesvědčení, že „(...) rasy si nejsou rovnocenné, a to je důkaz, který opravňuje rozdělovat je na vyšší, a tedy ušlechtilejší a nižší (méněcenné), jež jsou pak pochopitelně méně ušlechtilé (...).“² Důkazem nadřazenosti a ušlechtilosti bílé rasy je podle Gobineaua to, že bílá rasa dosáhla nejvyššího stupně kulturní vyspělosti a evropská civilizace reprezentuje to nejdokonalejší, čeho kdy lidstvo dosáhlo. Bílá rasa má největší potenciál k přežití a zachování existence ze všech ostatních ras. De Gobineau dále tvrdil, že „(...)rasa je jedinou příčinou rozkvětu a úpadku

¹ DACÍK, Tomáš. *Člověk a rasa*. 1. vyd. Brno: CERM, 2001, s. 78

² DACÍK, Tomáš. *Člověk a rasa*. s. 86

kultury, a tudíž, že vše se odvíjí od čistoty rasy (...)“³, příčinou kulturního úpadku je pak podle něj míšení ras. Jeho myšlenky se těšily velkému úspěchu a obdivu kromě jeho rodné Francie i v ostatních zemích, a to především v USA nebo v Německu.

V tomto období se také začíná objevovat teorie *sociálního darwinismu*, která představovala přenesení myšlenek Charlese Darwina (např. otázky přírodního výběru, myšlenky konkurence a přežití nejschopnějšího) do sociálního kontextu. Sociální darwinisté zastávali názor přežití nejsilnějšího, tedy dle jejich názoru ekonomicky a sociálně nejzpůsobivějšího. Z toho vyplývá, že „primitivní“ skupiny lidí či „podřadné rasy“ nejsou těmi nejschopnějšími, a tudíž nemají šanci na přežití. Hlavní myšlenky sociálního darwinismu byly podmíněny teorií, že lidský intelekt, talent a morální charakteristiky jsou rysy dědičnými. Sociální darwinisté proto doporučovali vyhýbat se státním opatřením, která pomáhají chudým, nemocným, či lidem na okraji společnosti a vystříhat se zavádění různých charit, neboť tato opatření jsou v rozporu s teorií přírodního výběru a evolucí.⁴ Sociální darwinismus dal podnět k rozvoji rasistických teorií a vzniku eugeniky⁵, jež jsou považovány za hlavní teoretické východisko rasistické ideologie nacismu.

„Vědecké“ pojetí rasy položilo v první polovině 20. století teoretický i praktický základ jedné z nejagresivnějších forem rasismu, a to rasismu spojeného s ideologickou doktrínou Třetí říše a nacistického Německa. Nejvyšší a vyvolanou rasou je zde „rasa německá“ a je nadřazená všem rasám ostatním. Argumentem principu nadřazenosti jsou především biologické rozdíly mezi příslušnými skupinami a biologická předurčenost nižší rasy ke kulturní méněcennosti. Nadřazenost a rasové teorie byly v Německu zneužity k praktické realizaci základních idejí a obhajobě mocenských zájmů⁶. Nacismus nečerpal pouze z již zmíněných rasových teorií Arthura de Gobineaua a sociálních darwinistů, ale měl vytvořenou i svou vlastní teoretickou platformu, podloženou „vědeckými názory“ tehdejších předních nacistických teoretiků a eugeniků Třetí říše (např. H.F.K.Günther a O. Weiniger).

Potřeba udržení „čisté rasy“ a splnění požadavků „rasové hygieny“ nacistické teorie vyústili v jednu z nejrozsáhlejších genocid vůbec. Holocaust měl přinést konečné řešení „židovské otázky“ v Evropě, jako vypořádání se s „nižší rasou“. V konečném výsledku měl

³ DACÍK, Tomáš. *Člověk a rasa*. s. 86.

⁴ Race (human) : Introduction. *Britannica Online Encyclopedia* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/488030/race> .

⁵ umělý výběr žádoucích dědičných rysů sloužící k zdokonalení budoucích lidských generací; Eugenics (genetics) : Introduction. *Britannica Online Encyclopedia* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/195069/eugenics> .

⁶ MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*, Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2001, s. 92.

tedy německý rasismus opravdu rozsáhlé, hrůzné a kruté důsledky. *“Německý fašismus nebyl během druhé světové války jen teoretickou konstrukcí „rasových“ vztahů, ale v praxi se stal rasismem založeným na holocaustu jako synonymu genocidy. V této ideologické formě ukázal rasismus svou nejreakčnější a nejnebezpečnější tvář.“*⁷

Po druhé světové válce můžeme zaznamenat nejen jistý pokles a útlum studia rasy v předchozí podobě, ale i změnu (transformaci) pohledu na celou diskuzi kolem ní. Objevují se tendence odmítání a kritiky biologické koncepce rasy jako nevědecké a irelevantní. Někteří dokonce tvrdí, že by se pojmu rasy nemělo vůbec používat, protože z biologického hlediska nemá kategorie rasy žádný význam. *„Jinými slovy, vědeckým způsobem nebylo dokázáno, že zvláštní duchovní nebo kulturní hodnoty souvisejí s určitými biologickými vlastnostmi, s určitým typem ‘rasy’. Neexistují lepší nebo vyvinutější kulturní společnosti, ale existují jen různé etnické skupiny s různou kulturou.“*⁸ Dále byly po druhé světové válce zahájeny názory odmítající, odsuzující a kritizující interpretaci rasy podle teoretiků fašistické ideologie a německého rasismu a třídění lidí do oddělených rasových skupin.⁹ V roce 1950 vydává například UNESCO prohlášení odsuzující rasismus a odmítající rasové teorie. V prohlášení je uvedeno, že neexistuje žádný biologický podklad pro existenci rasy a že „rasa“ je spíše sociální mýtus či sociální konstrukt, jež zapříčinil obrovské lidské újmy.¹⁰

V současné době dochází také k odmítání kategorizování do ras na základě nových genetických poznatků. Vědci v nich došli k závěru, že genetické rozdíly různých ras jsou minimální a někdy existují dokonce větší genetické odlišnosti a variace v rámci jedné rasy než mezi dvěma rasami navzájem.

1.2 Pojem rasa jako sociální koncepce, rasismus

Jak jsem se již zmínila, význam termínu „rasa“ se v průběhu historického vývoje lišil a měnil a dnes skýtá spoustu výkladů. Z uvedeného v předchozích kapitolách je zřejmé, že původní antropologický či biologický výklad pojmu měl funkci popisnou, tedy definoval „rasu“ jako skupinu lidí s podobnými fyziologickými a somatickými vlastnostmi (barva pleti, vlasů, tělesná stavba, obličejové rysy), kterými se odlišují od ostatních seskupení. *„Antropologická podstata ‘rasy’ je, řečeno jinými slovy, manifestována především*

⁷ MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*, s. 94.

⁸ MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*, s. 96.

⁹ MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*, s. 86.

¹⁰ UNESDOC Database . *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/unesco/resources/online-materials/publications/unesdoc-database/> .

*fenotypovými*¹¹ *rozdíly*¹² Původní vědecký výklad pojmu rasa postupně dostal i velký sociologický význam a do dnešní doby ovlivňuje myšlení a chování lidí ve společnosti. Je evidentní, že toto systematizování na základě barvy pleti a ostatních somatických rysů vedlo a vede často k vytvoření společenských předsudků a tím i rasismu k určité skupině následovaného diskriminací a segregací. Rase byla a často je přidávána určitá konotace rozdílnosti a tím předurčenosti k nižší kultuře. Jistě není sporu, že určité vzhledové rozdíly mezi skupinami lidí existují, ale to, že tyto rozdíly se stávají zdrojem k typologizaci, je podle Tomáše Kamína funkcí společnosti. Jak dále uvádí, „*Lidé totiž věří a jednají, jako by 'rasy' fakticky existovaly, a svým chováním často znevýhodňují a diskriminují členy jiných 'rasových' skupin.*“¹³ Tím docházíme k názoru, že když mluvíme o třídění na „rasy“, jedná se spíše o sociální konstrukt, který si vytvořila společnost, což však neodpovídá biologickým faktorům. „*Rasismus, který těží z klasifikace lidí na 'rasy', pak slouží k ospravedlnění znevýhodňování a nerovného zacházení s 'rasově' jinými skupinami lidí.*“¹⁴ Od faktického třídění a oddělování skupin osob do jednotlivých ras, není daleko do vzniku a existence rasismu jako ideologie vyjadřující, že existuje příčinná souvislost mezi dědičnými znaky a rysy charakteru, intelektu, morálky a dalšími kulturními znaky týkající se chování.

Legální, právní definice rasismu také neexistuje. V mezinárodních smlouvách, jiných zákonech či podzákonných normách tento pojem není nikde použit a ani není uveden jeho výklad. V mezinárodních dokumentech se vyskytují pouze pojmy příbuzné, pojmy s ním spojené (rasová diskriminace a segregace) a pojmy vyjadřující jednání, kterým je rasismus projevován veřejně.

1.3 Rovnost, diskriminace, rasová diskriminace

Pojem diskriminace úzce souvisí s pojmem rovnosti. Princip rovnosti, jako jeden ze základních filozofických, sociálních, ústavněprávních hodnot a základních lidských práv, je v moderní podobě upraven již ve slavné francouzské *Deklaraci práv člověka a občana* z roku 1789¹⁵. Také americká *Deklarace nezávislosti* již v roce 1776 vyjadřuje, „(...) že všichni lidé

¹¹ Dle encyklopedie Britannica se fenotypem rozumí všechny pozorovatelné rysy organismu, jako například tvar, velikost, barva a chování, které vyplývají ze vzájemného působení jeho genotypu (celkový genetický odkaz organismu) s vnějším prostředím. Běžný (typický) představitel skupiny podobných (příbuzných) organismů je také někdy znám jako fenotyp; Phenotype (genetics). <i>Britannica Online Encyclopedia</i> [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/455632/phenotype>.

¹² MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*. s. 109.

¹³ MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*. s. 111.

¹⁴ MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*. s. 122.

¹⁵ RŮŽIČKA, Miroslav. *Zákaz diskriminace podle Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod*. Právník, 2007, roč. 146, č. 6, s. 627.

jsou stvořeni sobě rovni (...)“ a v roce 1868 přijatý *Čtrnáctý dodatek Ústavy USA* obsahuje klauzuli zaručující rovnost v zákonné ochraně všech osob. Především po druhé světové válce jsou přijímány mezinárodní dokumenty základních lidských práv zakotvující požadavek rovnosti všech osob, např. Všeobecná deklarace lidských práv, Charta OSN, či Mezinárodní pakty, a také zaváděny do ústavních dokumentů mnoha zemí. Základním nástrojem ochrany porušování rovnosti je zákaz diskriminace. Diskriminace je tedy zvláštní formou porušení principu rovnosti.¹⁶

Pojem diskriminace se užívá v celém spektru společenských oborů a ani neexistuje její jednotná legální definice. Definice existuje nespočet. Například Miroslav Růžička uvádí: „*Diskriminací v právním smyslu se rozumí rozlišování, vyloučení, omezení nebo zvýhodnění jednotlivce nebo skupiny na základě určitého diskriminačního důvodu. Tato diskriminace může být chápána jako přirozená, normální a je stricto sensu zásadně dovolena, ledaže by byla ve výjimečných případech zakázána.*“¹⁷ Právníkový slovník uvádí, že diskriminace „*obecně znamená uplatňování rozdílných podmínek; rozlišování, omezení nebo odnětí práv určité kategorii osob pro společenské nebo ekonomické postavení, národnost, rasu, náboženství, pohlaví, politické názory apod.; záměrné znevýhodnění určitých subjektů vytvářením nerovných podmínek*“¹⁸ V knize *Rovnost a diskriminace* autoři uvádějí, že diskriminací rozumíme „*(...)takovou regulaci, kdy je s určitou osobou nebo skupinou osob zacházeno ve srovnatelné situaci méně výhodným způsobem než s osobami jinými, pokud se tak děje z důvodů právně neospravedlnitelných (...)*“¹⁹ Všeobecná encyklopedie Diderot uvádí, že diskriminace „*(...) může vést k sociální degradaci, k segregaci nebo dokonce ke genocidě.*“²⁰

Pojem diskriminace je také zmíněn v mnoha dokumentech mezinárodního práva. Důležitým vodítkem k výkladu diskriminace je především *Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace*, která uvádí a používá pojem rasová diskriminace a je zde uvedena i její definice. Rasová diskriminace je definovaná jak pozitivně, tak negativně. Pozitivní definice je uvedena v odst. 1, čl. 1 jako „*(...) jakékoli rozlišování, vylučování,*

¹⁶ SKÁLOVÁ, Helena. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v Praxi : sborník textů autorského kolektivu k problematice rovnosti a diskriminace v ČR* [online]. s. 13 [cit. 2012-04-25]. Dostupné z http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/publikace_nevidit_probl_pro_web_1.pdf .

¹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav. *Zákaz diskriminace podle Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod*. Právník, 2007, roč. 146, č. 6, s. 627.

¹⁸ HENDRYCH, Dušan. *Právníkový slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, 1459 s. Beckovy odborné slovníky, s. 143.

¹⁹ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn. V Praze: C.H. Beck, 2007, 471 s. Beckova edice ABC, s. 43.

²⁰ *Velký slovník naučný a/l*. 1. vyd. Praha: DIDEROT, 1999, s. 342.

omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečnění lidských práv a základních svobod na základě rovnosti politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.“ Ve stejném článku, odst. 4 je obsaženo negativní vymezení rasové diskriminace: „Za rasovou diskriminaci nejsou považována zvláštní opatření, učiněná výhradně pro zajištění přiměřeného rozvoje některých rasových nebo etnických skupin nebo jednotlivců, kteří potřebují takovou ochranu, jež může být nezbytnou k tomu, aby jim zabezpečila rovné užívání nebo výkon lidských práv a základních svobod, pokud ovšem tato opatření nevedou k zachovávání rozdílných práv pro různé rasové skupiny a pokud nezůstanou v platnosti po dosažení cílů, pro které byla přijata.“²¹

Z výše uvedených definic a výkladů můžeme dovodit, že mezi hlavní znaky diskriminace patří jakékoliv formy rozlišování, oddělování, zvýhodňování, vyloučení osob, a to na základě určitého diskriminačního kritéria či znaku, které má za následek porušení nebo ohrožení jejich rovnosti. V souvislosti s otázkou rasové diskriminace na území USA, je na místě zmínit, že zde byly definice diskriminace, její znaky, důvody a týkající se právní výklady, utvářeny především v judikatuře Nejvyššího soudu USA.

1.4 Segregace

Segregaci rozumíme formální i materiální izolaci osob od osob ostatních, a to pouze na základě některého z diskriminačních důvodů, jako například rasa, barva pleti, pohlaví atd. Segregaci definuje Blackův právní slovník jako „*protiústavní způsob jednání spočívající v separaci osob na základě barvy pleti, národnosti, náboženství (...)*“²². Slovník zároveň podává výklad ohledně tzv. segregace *de facto* a *de jure*. O segregaci *de facto* se jedná v případě existence faktické separace osob bez přičinění státního vedení, pouze na základě socioekonomických činitelů, zatímco segregace *de jure* je přímo povolena či nařízena státními orgány v podobě právních norem. Pojem segregace je také vymezen Evropskou komisí proti rasismu a intoleranci jako jednání, kterým jsou osoby separovány pouze na základě určitého kritéria bez jakéhokoliv objektivního ani rozumného vysvětlení.²³ Podle

²¹ Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, přijatá dne 21. prosince 1965, vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 15. srpna 1974, č. 95/1974 Sb.

²² GARNER, Bryan A a Henry Campbell BLACK. *Black's law dictionary*. 7th ed. St. Paul, Minn.: West Group, 1999, s. 1388

²³ ECRI General Policy Recommendation N°7 on national legislation to combat racism and racial discrimination. *Council of Europe- European Commission Against Racism and Intolerance* [online]. [cit. 2012-

Encyclopedie Britannica se segregací rozumí akt restrikce osob do přesně stanovené oblasti či místa pobytu, nebo do oddělených institucí (například školy, kostely) a zařízení (parky, restaurace, dopravní zařízení), a to na základě příslušnosti k určité rase.²⁴

Zákaz segregace je také uveden i v oblasti mezinárodního práva veřejného, např. v Mezinárodní úmluvě o potlačení a trestání zločinu apartheidu.

04-02]. Dostupné z:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N7/default_en.asp

²⁴ Racial segregation. *Britannica Online Encyclopedia* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/488135/racial-segregation>

2 Mezinárodní dokumenty upravující otázku rasismu, rasové diskriminace a segregace

Výraznější rozvoj mezinárodněprávní ochrany lidských práv, a tím i ochrany proti rasistickým projevům a diskriminaci ve světovém měřítku můžeme zaznamenat až po druhé světové válce. Bylo tomu především z důvodu potřeby či nutnosti reakce na masové porušování lidských práv a dopouštění se těžkých zločinů proti lidskosti v hitlerovském Německu.

První dokument, který se obecně zmiňuje o konceptu ochrany lidských práv, je zakládající dokument OSN, *Charta OSN* přijatá roku 1945. V Preambuli Charty prohlašuje „(...) víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velikých a malých.“²⁵ V kapitole I Charty jsou pak v čl. 1, odstavci č. 3 uvedeny cíle směřující k „(...) podporování a posilování úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství.“²⁶ Charta tedy obsahuje zákaz rasové diskriminace. Zakotvení ochrany lidských práv v Chartě je však rámcové, proto došlo v rámci OSN k vydání dalších dokumentů, které zpřesňují ustanovení Charty (např. Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech či Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech).

Všeobecná deklarace lidských práv formuluje v čl. 2 zákaz diskriminace tím, že „(...) každý je oprávněn ke všem právům a svobodám (...) bez rozdílu rasy, barvy pleti, pohlaví, náboženství, politického smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.“²⁷ Zákaz diskriminace vyplývá také již z čl. 7, který stanoví rovnost před zákonem a právo na ochranu před jakoukoli diskriminací a proti podněcování k ní. Deklarace byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1948 formou rezoluce, obsahovala vyhlášení lidských práv mající doporučující povahu a její ustanovení nebyla právně závazná. Později však přejímaly mnohé státy lidská práva v ní obsažená do svých ústav i do ostatních mezinárodních smluv o lidských právech a její pravidla se tedy postupně přeměnila v závazná smluvní a obyčejová pravidla.²⁸

V roce 1966 byly Valným shromážděním OSN vyhlášeny závazné mezinárodní pakty o lidských právech, a to *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* a *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*.

²⁵ Preambule Charty OSN

²⁶ Charta OSN

²⁷ Všeobecná deklarace lidských práv

²⁸ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 5., dopl. a rozš. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2006, s. 60.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966) obsahuje závazek státu respektovat a zajistit „všem jednotlivcům (...) bez jakéhokoliv rozlišování podle rasy, barvy (...), národnostního nebo sociálního původu (...)“²⁹ práva zaručená Paktem a právo na účinnou ochranu při jejich porušování. Pakt zakotvuje požadavek zákazu jakékoli národní, rasové nebo náboženské nenávisti podněcující k diskriminaci nebo násilí.³⁰ V článku 26 je stanoven zákaz jakékoli diskriminace a požadavek závazku poskytnout všem osobám ochranu před diskriminací z jakýchkoli důvodů, např. podle rasy, barvy, či národnostního původu.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966) pak stanovuje v čl. 2, že práva formulovaná tímto paktem budou zaručena všem jednotlivcům a budou uskutečňována bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy či národnostního původu.³¹

V oblasti ochrany jednotlivce přímo proti rasové diskriminaci je pak velice významné vyhlášení *Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace* roku 1965 (vstoupení v platnost roku 1969). Její vyhlášení je výsledkem potřeby konkretizace zásady zákazu rasové diskriminace stanovené Chartou OSN. Úmluva uvádí a používá pojem *rasová diskriminace* a je zde uvedena i jeho definice. V textu Úmluvy je pak mnoho konkrétních zmínek týkajících se pojmů rasové diskriminace, segregace a jejich odsouzení. Preambule úmluvy vyjadřuje, že „ (...) všichni lidé mají právo na stejnou ochranu zákonem proti jakékoliv diskriminaci a proti veškerému podněcování k diskriminaci“³². Úmluva se v preambuli vyslovuje také proti jakémukoli učení o nadřazenosti, založené na rasovém rozlišování, a prohlašuje je z vědeckého hlediska jako falešné a morálně odsouzeníhodné, sociálně nespravedlivé a nebezpečné. Dodává také, že rasová diskriminace v teorii nebo praxi, ať se vyskytuje kdekoli, není ospravedlnitelná a je na překážku přátelským a mírovým vztahům mezi národy ohrožující mír mezi nimi, jakož i harmonické soužití lidí.³³ Projevuje znepokojení „ (...) s politikou vlád založenou na rasové nadřazenosti a nenávisti, jako je *apartheid, segregace a separace*.“³⁴ Úmluva tedy odsoudila rasovou diskriminaci a v Preambuli zavázala smluvní strany přijmout „ (...) nezbytná opatření pro rychlé odstranění rasové diskriminace ve všech jejích formách a projevech, zabránit šíření rasistických učení a

²⁹ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, přijatý dne 19. prosince 1966 v New Yorku, vyhláška ministra zahraničních věcí 120/1976 Sb. ze dne 10. května 1976

³⁰ tamtéž

³¹ Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, přijatý dne 19. prosince 1966 v New Yorku, vyhláška ministra zahraničních věcí 120/1976 Sb. ze dne 10. května 1976

³² Preambule Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace

³³ Preambule Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace

³⁴ tamtéž

*praktik, (...) aby bylo podpořeno porozumění mezi rasami a vybudováno mezinárodní společenství zbavené všech forem rasové segregace a rasové diskriminace.*³⁵ Úmluva v článku 2 zavazuje smluvní strany, aby bez prodlení prováděly opatření směřující k zákazu, trestání a odstranění rasové diskriminace a přispěly k rozvoji porozumění mezi všemi rasami. Státy jsou zavázány podporovat „(...) *integrační vícerasové organizace a hnutí a jiná opatření pro odstranění překážek mezi rasami.*“ Státy se zavazují ke garanci práva každého na rovnost před zákonem bez rozlišování a také k zajištění účinné ochrany všech před projevy a činy rasové diskriminace prostřednictvím soudů a jiných státních orgánů (čl. 5, 6 Úmluvy). Úmluva rezolutně odsuzuje jakoukoliv formu rasové segregace a apartheid, zavazuje smluvní státy „(...) *předcházet, zakázat a vymýtit všechny praktiky tohoto druhu.*“³⁶ V článku 4 je zakotven zákaz podněcování a odmítnutí veškeré propagandy a organizací, které jsou založeny na myšlenkách nebo teoriích o nadřazenosti jedné rasy.

³⁵ Preambule Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace

³⁶ Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, přijatá dne 21. prosince 1965, vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne ze dne 15. srpna 1974, č. 95/1974 Sb.

3 Historické pozadí vzniku rasové diskriminace v USA

3.1 Otroctví v koloniálním období

Existence rasismu a rasové diskriminace v USA jsou, mimo jiné příčiny vzniku, nepochybně spjaty se zrodem a dlouhodobou existencí otroctví. Do dnešní doby se však vedou spory o to, zda pevně zakořeněné rasové předsudky proti barvě pleti vedly ke vzniku otroctví nebo to byla existence otroctví, která dala vzniknout rasovým předsudkům.³⁷

První dovoz Afričanů můžeme zaznamenat v 60. letech 16. století do španělských kolonií, v roce 1619 pak byli černoši importováni do Virginie, první britské kolonie³⁸. Příliv černochoů rostl s rozvojem pěstování výdělečně výhodných plodin, jako například tabáku, bavlny, kávy nebo cukru, kdy černoši, nejprve jako nevolníci, později jako otroci, byli největším zdrojem pracovních sil. Od dovozu prvních černochoů v 16. století do 19. století, kdy byl obchod s otroky formálně zrušen, bylo do Severní Ameriky dopraveno přibližně 645 000 otroků a v roce 1860 jich již tvořilo 4 milióny celé populace Severní Ameriky. „Příliv černých otroků se stal zásadní rozvojovou podmínkou soustavného kolonialismu.“³⁹

Zpočátku měli první Afričané v USA právní status nesvobodného služebníka (nebo též „nedobrovolná služebnost“ tzv. *Indentured servants*)⁴⁰. Tento institut spočíval v uzavření pracovní smlouvy na určitou dobu, obvykle tří až sedmi let, kdy odměna za práci byla poskytována v naturáliích. Důvodem držení v této nesvobodě byl zejména uložený trest nebo opracování dluhu. Oproti otroctví je však tato nedobrovolná služebnost spojena s menší represí.⁴¹ Postupně se nedobrovolná služebnost začala utvářet v otroctví, a to především z důvodu nárůstu potřeby velkého počtu pracovních sil a nárůstu hospodářského významu otroctví.

Dále otroctví bylo ospravedlňováno rozdílností ras, náboženstvím (Afričané byli považováni za pohany) a negramotností Afričanů. Přesné právní zakotvení institutu otroctví či jeho legální původ není zcela jasný, avšak je zřejmé, že dlouho před prvními úpravami v jednotlivých koloniích existoval ve formě obyčejné země.⁴² Koncem 17. století otroctví existovalo na Severu i na Jihu USA již jako konkrétní právní status, vztahující se zejména na

³⁷ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *America: a narrative history*. Brief 4th ed. New York: W.W. Norton, c1997. s. 40.

³⁸ DAVIS, David Brion. *Inhuman bondage: the rise and fall of slavery in the New World*. New York: Oxford University Press, 2006, s. 124.

³⁹ SALAJKA, Milan: *Rasy a rasismus ve světě*. Praha: Lidová demokracie, 1967. s. 4.3

⁴⁰ FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*. 2nd ed. New York: Simon, c1985. s. 219

⁴¹ tamtéž

⁴² TINDALL, George Brown a David E. SHI. *America: a narrative history*. Brief 4th ed. New York: W.W. Norton, c1997. s. 102

černochoy. „Právní postavení otroka, tak jak bylo utvářeno v tehdejších zákonících země, odráželo diskriminaci a význam rasy.“⁴³

Z období 1640 až 1680 existují první soudní záznamy upřesňující a formalizující status otroka, které později sloužily jako podklad k vydání prvotních závazných kodexů upravujících postavení otroka a oprávnění jejich pána, tzv. *Slave codes*. Tyto zákony stanovily například dědičnost statusu otroctví po matce bez ohledu na postavení otce. Dokonce ani křesťanské vyznání černochoů nebylo důvodem pro nabytí statusu svobodného. Otroek byl prohlášen za majetek pána, vlastník s ním mohl plně nakládat; např. prodat, koupit, otroek mohl být vlastníkovu zabaven z důvodu neplacení dluhů a z otroka byly odváděny daně, tak jak z ostatního majetku. Otroci nebyli oprávněni k základním právním úkonům (např. nákup, prodej, směna zboží), neměli oprávnění volit, vlastnit majetek, pohybovat se bez souhlasu svého pána, svědčit u soudu proti „bílým“ či legálně uzavřít manželství. Smíšené manželství bylo také zakázáno. Vražda otroka nebyla chápána jako trestný čin. V roce 1705 byl dokonce ve Virginii otroek prohlášen za součást nemovitosti (např. v rámci dědění, či převodu země, na které pracoval) a ke konci koloniálního období byli otroci pokládáni jako věc movitá. Vlastník byl naopak zavázán se postarat o základní potřeby otroka, zahrnující ošacení, stravu a zacházet s nimi s alespoň určitou mírou spravedlnosti. Otroek nesměl být potrestán přísněji, než vyžadovala situace. Ovšem žádoucí chování otrokářů nebylo žádným způsobem právně vynutitelné ani nijak zaručené.⁴⁴

V průběhu koloniálního období se rozšířilo otroctví do všech britských kolonií, přičemž procentuální počet otroků na Jihu byl podstatně vyšší. Zákony upravující postavení otroka, i když v každém státu odlišné, existovaly jak na Jihu, tak i na Severu USA.

3.2 Otroctví od vyhlášení nezávislosti do vypuknutí Občanské války

V průběhu celého období od vyhlášení nezávislosti až do počátku Občanské války byl institut otroctví velice problematickou a spornou otázkou v politické sféře, byl také předmětem hojného vydávání právní úpravy na federální úrovni a také častým předmětem rozhodovací činnosti Ústavního soudu.

Prvotní dokumenty stojící na počátku nezávislosti, svrchovanosti a samostatnosti Spojených států – *Deklarace nezávislosti* (1776) a *Ústava Spojených států* (1787), neposkytovaly ochranu před diskriminací, naopak nepřímou naplňovaly dosavadní postoj k otroctví. Ačkoli v Deklaraci nezávislosti se proklamace, že „(...) všichni lidé jsou stvořeni

⁴³ FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*. s. 224

⁴⁴ FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*. s. 86

sobě rovni, (...) jsou obdařeni svým Stvořitelem určitými nezczizitelnými právy, že mezi tato práva náleží život, svoboda a sledování osobního štěstí.“⁴⁵, měly vztahovat na všechny osoby a měly být univerzální, v Ústavě jsou „ostatní osoby“ (otroci) z této ochrany nepřímo vyloučení.⁴⁶

Ústava se přímo nezabývá otázkou otroctví, ani zde slovo „otroctví“ konkrétně nezmiňuje, nicméně problém zrušení či zachování otroctví byl jedním ze základních předmětů debat při tvorbě Ústavy. Můžeme však tvrdit, že Ústava USA z roku 1787 je založena na prootrokářské platformě. Postoj tolerance otroctví zvolili tvůrci Ústavy zejména za účelem stability země, jak ekonomické, tak politické.⁴⁷ Přestože Ústava neužívá výraz „otrok“, je v ní zahrnuto několik ustanovení vztahující se k institutu otroctví. Tak například v článku 1, oddíl 9 je uvedeno, že „Až do roku 1808 nebude Kongres oprávněn zakázat (...) dovoz osob (...)“⁴⁸, Článek IV, oddíl 2. zmiňuje tzv. extradici uprchlých otroků, zajišťující jejich návrat vlastníkům: „Žádná osoba, vykonávající službu nebo pracující v jednom státě a podle jeho zákonů a uprchnuvší do jiného státu, nemůže být na základě zákona nebo nařízení tohoto státu osvobozena od své služby nebo práce, ale musí být vydána na žádost strany, která má na tuto službu či práci právo“.⁴⁹ Při součtu oficiálního počtu obyvatelstva pro účely rozdělení míst ve Sněmovně reprezentantů a účely vyměření federálních daní, byl otrok počítán jako tři pětiny osoby: „Místa ve Sněmovně reprezentantů a přímé daně se rozdělí (...) podle počtu jejich obyvatel tak, že k celkovému počtu všech svobodných osob, (...) se připočtou tři pětiny všech ostatních osob.“ (článek I, oddíl 2). V neposlední řadě Ústava v článku V. ztížila možnost přijetí dodatků zakotvujících osvobození otroků, neboť pozměňující dodatky se mohou „(...) stát platnou součástí ústavy jen tehdy, jsou-li schváleny třemi čtvrtinami zákonodárných orgánů jednotlivých států (...)“.⁵⁰

Po vyhlášení deklarace nezávislosti můžeme na Severu země registrovat tendence odmítání otroctví jako neslučitelné s hlavní myšlenkou a programem revoluce o rovnosti všech lidí. Začínají se utvářet první abolicionistická hnutí a společnosti bojující za úplné zrušení otroctví. Výskyt hnutí je spíše koncentrován na Severu země, například v Pensylvánii či New Yorku. Ke konci 18. století podnikly severské státy konkrétní kroky za účelem skutečného odstranění otroctví. Prvním pokusem zahájit odstranění otroctví ve východní části

⁴⁵ Deklarace nezávislosti, překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. Vyd. 2., V nakl. Leges vyd. 1. Praha: Leges, 2011. s. 491.

⁴⁶ KRANZ, Rachel. *Affirmative action*. New York: Facts on File, c2002. s. 12.

⁴⁷ FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*. s. 219.

⁴⁸ US Constitution; Ústava USA, překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. s. 504.

⁴⁹ tamtéž, s. 508.

⁵⁰ tamtéž, s. 508.

USA byl pensylvánský zákon o *postupném zrušení otroctví* vydaný v roce 1780. Tento zákon nenařizoval propuštění všech otroků na svobodu, pouze ukládal určitá opatření, která měla postupně vést k eliminaci otroctví. Zákon byl inspirací či modelem k osvobození otroků dalším státům na severovýchodě USA (např. Connecticut, 1784; Rhode Island, 1784; New York, 1799 atd.).⁵¹

V roce 1830 otroctví na Severu země téměř vymizelo. Nabytá svoboda otroků však v žádném případě nerovnála legálnímu statusu „bílých“, propuštění černoši nepoživali stejných práv a svobod. Právní úprava postavení svobodných černochoů byla pouze mírně modifikována od úpravy postavení otroků. Propuštění černoši, ač svobodní, postrádali mnoho základních občanských i ústavních práv a svobod (např. zákon neumožňoval volit, vlastnit, vykonávat určitá povolání). Jak na Severu, tak na Jihu země se na černochoa jednoduše pohlíželo jako na černochoa, a to bez rozdílu, zda byl svobodný, či otrok.⁵² Tím, že byli černoši považováni za „*podřízenou a méněcennou*“⁵³ rasu, byli i svobodní černoši zcela vyloučeni ze společnosti se zachováním minima základních práv. Zde můžeme tedy spatřovat první známky počínající legální segregace a diskriminace Afroameričanů v USA.

Nejvyšší soud v tomto ohledu v případě *Dred Scott v. John F. A. Sandford* řešil otázku právního postavení černochoů, ať již svobodných nebo otroků, kdy dospěl k názoru, že černoši nepožívají žádných ústavních práv a svobod a nikdy se nemohou stát občany Spojených států.⁵⁴ Toto rozhodnutí pak bylo změněno již po skončení Občanské války přijetím čtrnáctého ústavního dodatku.

V Jižní části USA je výskyt otroků mnohem vyšší a otroctví se zde stalo základním pilířem fungování pracovního systému, kdy otroci byli výchozím zdrojem pracovních sil. Za hnací motor zájmu zachování otroctví můžeme považovat tedy důvody ekonomické.⁵⁵ Přestože se na Jihu také objevují odpůrci existence otroctví, tak se jižní státy snaží právní pozici otroctví utužit, a to jak vydáváním represivnějších zákonů na jedné straně, tak paradoxně i zmírněním některých opatření na straně druhé. To vše z obavy před nárůstem povstání, rebelií otroků a potlačení jakékoliv neposlušnosti.⁵⁶ Určité pozitivní změny můžeme zaznamenat například v Jižní Karolíně na počátku 19. století, kdy byl zakázán trest kastrování či jiné formy krutého mučení otroků příznačného pro předchozí koloniální období.

⁵¹ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, New York: Oxford University Press, 2002, s. 745.

⁵² FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*, s. 223.

⁵³ KRANZ, Rachel. *Affirmative action*, s. 15.

⁵⁴ 1857 - The Dred Scott Decision. *American Heritage Magazine* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.americanheritage.com/content/1857-dred-scott-decision>.

⁵⁵ FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*, s. 220.

⁵⁶ tamtéž

Mnoho států také vydalo nové zákony označující vraždu a znásilnění otroka za trestný čin, či předpisy přiznávající otrokům základní procesní práva.⁵⁷ Na druhou stranu se zde zpřísňují zákony regulující propouštění z otroctví a statusy osvobozených otroků. V některých státech, například v Mississipi a Arkansasu, bylo propouštění dokonce zcela zakázáno, v jiných byli osvobození otroci povinni do určité lhůty opustit příslušný stát. V roce 1860 téměř všechny státy konfederace buď přímo zakázaly propouštění či právní úprava propouštění téměř nedovolovala. Byla přijímána právní úprava znemožňující vzdělávání otroků (poskytování vzdělání bylo považováno za trestný čin), v jiných se otroci nemohli shromažďovat za účelem náboženských ceremoniálů, bohoslužeb a literatura s protitrokářskou tematikou byla zakázána.⁵⁸ Výše zmíněné a i mnoho dalších tvrdých zákonů obhajující otroctví zcela zamezovaly jeho odstranění a zánik.

Na federální úrovni jsou vydávány zákony o uprchlých otrocích, provádějící článek IV., oddíl 2 Ústavy, prosazující návrat uprchnutých otroků. Případná účast severských svobodných států na vydávání z Jihu uprchlých otroků se tedy setkávala s negativním přístupem.

Emancipační vlny na Severu země a snaha o udržení otroctví na Jihu začaly být ústředním zdrojem zvyšování politického konfliktu a napětí, který vedle jiných příčin vyústil v Občanskou válku.

3.3 Občanská válka, období Rekonstrukce

Po zvolení Abrahama Lincolna prezidentem roku 1861 vyhlásilo jedenáct otrokářských států na Jihu secesi od Spojených států a vytvořilo Konfederaci. Státy Konfederace přijaly ústavu, kterou „(...) došlo k výslovnému uznání vlastnictví otroků včetně práva vlastníků se s nimi pohybovat po celém území Konfederace (...)“⁵⁹ V roce 1863, tedy již v období probíhající občanské války, vydal Abraham Lincoln vládní nařízení *Prohlášení o osvobození otroků*, které vyhlásilo svobodu všem otrokům na území států bojujících proti Unii. „*Prohlášení však samo o sobě žádným způsobem neupravovalo odškodnění vlastníků, nepostavilo otroctví mimo zákon, ani neprohlásilo bývalé otroky za občany*“.⁶⁰ Přesto však byla Proklamace významným krokem k definitivnímu ukončení otroctví na celém území USA.

⁵⁷ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 745.

⁵⁸ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 746.

⁵⁹ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 397.

⁶⁰ FONER, Eric. *The fiery trial: Abraham Lincoln and American slavery*. 1st ed. New York: W. W. Norton, c2010, s. 239.

Po čtyřletém válčení se Konfederace roku 1865 vzdala a téhož roku bylo také otroctví konečně legitimně zrušeno *třináctým ústavním dodatkem* na celém území Spojených států. Třináctý dodatek byl jedním ze tří tzv. rekonstrukčních dodatků přijatých po skončení Občanské války za účelem poválečné obnovy a sjednocení všech států Unie, tedy především poražených států Konfederace. Bývalé otrokářské státy jsou povinny akceptovat zrušení otroctví a tak jej i respektují, avšak zároveň v témže roce vydávají represivní *černé zákoníky* ve snaze zachovat kontrolu nad propuštěnými černochoy a do jisté míry také ve snaze obnovit stav před válkou.⁶¹ Zákoníky sice na jedné straně zaručovaly černochoům určitá oprávnění jako například právo uzavírat manželství, právo vlastnit či přiznávaly omezená procesní práva, nicméně mnoho práv jim upíraly. Propuštěnci měli zakázáno podávat svědectví proti „bílým“ před soudem, být členy poroty nebo volit. Vlastníci půdy se obávali ztráty levné pracovní síly a potřebovali propuštěnce nějakým způsobem připoutat k půdě. Z toho důvodu zákoníky stanovovaly povinnost uzavřít pracovní smlouvu na jeden rok bez možnosti výpovědi smlouvy pod hrozbou zatčení a vrácení vlastníku půdy v případě porušení.⁶² Reakcí na černé zákoníky byl *zákon o občanských právech* vydaný Kongresem roku 1866 stanovující, že „(...) všem osobám narozeným ve Spojených státech (...) je takto přiznán statut občanů Spojených států (...) a tito občané libovolné rasy a barvy, bez ohledu na jakékoli své předchozí postavení včetně otroctví či nedobrovolné služebnosti, budou mít stejná práva ve všech státech a Teritoriích.“⁶³ Zákon o občanských právech zrušil černé zákoníky a předjímal ratifikaci klíčového *čtrnáctého ústavního dodatku*.

Přijetí Čtrnáctého dodatku znamenalo významný přelom v ústavní ochraně občanských práv a svobod v historii USA. Ochranu na federální úrovni zakotvenou Listinou práv rozšiřoval o povinnost ochrany na úrovni jednotlivých států. Dodatek je považován za význačný krok k ochraně propuštěných černochoů a ke zrovnoprávnění všech osob na území Spojených států bez ohledu na rasu, vyznání či původ a konečně k právní ochraně černochoů. Bohužel však naplnění účinku předpokládaného rekonstrukčními dodatky a tedy faktické zrovnoprávnění všech osob bylo otázkou téměř století. Dodatek prošel také mnoha interpretacemi Nejvyššího soudu, kdy i některé výklady *de facto* posvěcovaly segregaci a diskriminaci a které znamenaly odklon Nejvyššího soudu USA od účinné ochrany občanských práv osvobozených černochoů.⁶⁴

⁶¹ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 402.

⁶² FONER, Eric "Give Me Liberty! An American History", 3rd ed. New York: W.W. Norton, c2011, s. 535.

⁶³ Civil Rights Act of 1866; Zákon na ochranu občanských práv (1866), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 659.

⁶⁴ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 403.

Dodatek obsahuje ve svém prvním oddíle čtyři zásadní klauzule – tzv. „citizenship clause“, „privileges and immunities clause“, „equal protection clause“ a „due process clause“. V první části dodatku je stanoveno, že „(...) všechny osoby narozené nebo naturalizované ve Spojených státech a podřízené jejich jurisdikci jsou občany Spojených států a státu, jehož jsou obyvateli.“⁶⁵. Jedná se o tzv. citizenship clause (klauzule občanství), která definitivně zvrátila precedent *Dred Scott*. Dodatek v další klauzuli (tzv. privileges and immunities clause) zakazoval všem státům, aby vydávaly nebo prováděly „zákon, který by omezoval svobody nebo výsady občanů Spojených států (...)“⁶⁶. Velice významnou je tzv. equal protection of the law clause (klauzule rovné ochrany zákona) stanovující: „(...) žádný stát nemá právo zbavit jakoukoliv osobu, podléhající jeho pravomoci, stejné ochrany zákona“⁶⁷ a dále tzv. due process clause (klauzule práva na spravedlivý soudní proces) určující, že „(...) žádný stát nemá právo zbavit jakoukoli osobu života, osobní svobody nebo majetku bez řádného soudního procesu (...)“⁶⁸.

V roce 1870 byl také v rámci poválečné obnovy a v rámci dosažení jednoty mezi bývalými otrokářskými státy a ostatními státy přijat poslední rekonstrukční, patnáctý dodatek, garantující volební právo všem mužům bez ohledu na rasu, barvu pleti, vyznání, původ či bývalé otroctví.⁶⁹

3.4 Období Jima Crowa - období legální segregace

Vydání rekonstrukčních dodatků však stále neznamenalo zrušení nebo zmírnění rasové diskriminace Afroameričanů. Zpočátku sice existovala snaha o integraci bývalých otroků, kdy byl zřízen Kongresem Úřad pro osvobozené otroky, jehož hlavním úkolem bylo pomoci propuštěným černochům se adaptovat a začlenit do společnosti. Dále byly přijímány zákony provádějící patnáctý dodatek, které zajišťovaly volební právo osvobozených otroků, zákon o občanských právech z roku 1875 a také byl v roce 1870 vydán zákon zakazující rasistickou polovojenskou skupinu Ku-Klux-Klan terorizující černošské obyvatelstvo a hlásající nadřazenost bílé rasy nad černou.⁷⁰ Zákonem byla organizace prohlášena za teroristickou skupinu.

⁶⁵ Fourteenth Amendment; Čtrnáctý dodatek Americké Ústavy, překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 655

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ KRANZ, Rachel. *Affirmative action*, s. 15

⁷⁰ QUARLES, Chester L. *The Ku Klux Klan and related American racialist and antisemitic organizations: a history and analysis*. Jefferson, N.C.: McFarland, c1999s. s. 205.

Období, které následovalo po konci období rekonstrukce, především v 90. letech 19. století až do poloviny 20. století, však můžeme považovat za jednu z největších krizí týkající se rasové otázky. V tomto období, známé také jako éra Jima Crowa, pozbylo mnoho Afroameričanů základních práv a svobod, které získali v průběhu rekonstrukce a nastupuje epocha vyznačující se rasovou segregací, legální diskriminací, lynčováním, násilím, odporu vůči černochům a zvyšujícími se projevy nadřazenosti „bílých“. Mnoho jižních států vydávalo tzv. zákony Jima Crowa, nepokrytě prosazující rasovou segregaci a diskriminaci.⁷¹ Zákony postupně nařizovaly tvrdá pravidla směřující k oddělení ras ze všech veřejných zařízení pod hrozbou trestního stíhání a trestu při jejich nedodržení. Nastává období legální segregace. Zprvu byla segregována školská zařízení, nemocnice, vězení a dopravní prostředky. Postupně se na Jihu segregace *de jure* šíří do všech aspektů života, včetně hotelů, restaurací, nemocnic, hřbitovů, oblasti sportu i zaměstnání.⁷² V průběhu několika desetiletí se segregace projevuje prakticky ve všech oblastech každodenního života; oddělené jsou dokonce výtahy, balkóny, toalety, telefonní budky, separované jsou místa konání bohoslužeb a paradoxně i školy pro nevidomé.⁷³ Nutno připomenout, že oddělená zařízení nebyla rozhodně srovnatelná a rovnocenné kvality, jak požadovaly zákony v duchu doktríny „odděleně, ale rovně“. Mnoho států zakazovalo smíšené sňatky. V každodenním životě bylo neustále černochům připomínáno, že nemohou v žádné oblasti společnosti očekávat rovné zacházení.⁷⁴ Segregace není aktuální otázkou pouze států na Jihu země. Na Severu země je segregace také přítomna, a to i přestože nejsou přijímány žádné segregační zákony. Segregace *de facto* se na Severu země objevuje například v oblasti bydlení, zaměstnání nebo poskytování bankovních služeb.

V řadě států dochází také k omezování volebního práva pod nejrůznějšími záminkami. Například Ústava Jižní Karolíny z roku 1895 stanovuje, že volič, aby byl připuštěn k volbám, musí umět číst, rozumět Ústavě nebo mít majetek nejméně 300 dolarů. V jiných státech bylo volební právo omezeno například splněním testu gramotnosti.⁷⁵ Protože však test gramotnosti nebo požadavek majetku určité výše mohl omezovat i bílé obyvatelstvo, státy zavedly tzv. „dědovu doložku“, která dovolovala všem přímým potomkům voličů z období před 1866 volit, aniž by splňovali podmínky gramotnosti či majetnosti.⁷⁶

⁷¹ TINDALL, George Brown a David E SHI. *America: a narrative history*. s 375.

⁷² TINDALL, George Brown a David E SHI. *America: a narrative history*. s. 376.

⁷³ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 730.

⁷⁴ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 730.

⁷⁵ FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*, s. 507.

⁷⁶ KLARMAN, Michael J. *From Jim Crow to civil rights: the Supreme Court and the struggle for racial equality*. New York: Oxford University Press, 2004. s. 204.

Jak jsem se již zmínila, v roce 1875 byl Kongresem přijat důležitý *zákon o občanských právech*, který znamenal určitou naději pro udržení rovnoprávnosti Afroameričanů v oblasti veřejných služeb. Zákon přiznával všem osobám bez ohledu na příslušnost k rase, barvu pleti, existenci bývalého statusu otroctví právo užívat veřejná zařízení (ubytovny, restaurace, dopravní prostředky a všechny výhody z nich plynoucí).⁷⁷ Tento zákon byl však roku 1883 popřen rozhodnutím Nejvyššího soudu v tzv. *Civil rights cases*, podle něhož se klauzule „o rovné ochraně zákona“ vztahuje pouze na opatření státu, ne na segregační opatření soukromých osob.⁷⁸

3.5 Plessy v. Ferguson – vyvrcholení segregačních snah

Plessy v. Ferguson je neblaze proslulé rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, které vyjádřilo oficiální ústavní souhlas se systémem legální segregace, jenž byl v této době na Jihu země již plně rozvinutý. Podle Lawrence Friedmana dal Nejvyšší soud USA oficiální a legální souhlas s apartheidem.⁷⁹ Rozhodnutí potvrdilo ústavnost doktríny „odděleně, ale rovně“ („separate but equal“). Podle této doktríny nejsou rasově oddělené služby a veřejná zařízení, za předpokladu jejich stejné kvality, diskriminační. Rozhodnutí bylo zvráceno až v 60. letech 20. století rozhodnutím *Brown v. Board of Education*.⁸⁰

Homer Plessy, z jedné osminy černocho, jako součást záměrné a plánované občanské neposlušnosti obsadil při cestování vlakem místo ve vagónu, které bylo určeno pouze pro „bílé“ občany. Zákon z roku 1890 (Separate Car Act) zakazoval v celém státě Louisiana, aby černí obyvatelé cestovali ve stejném vagóně s bílými. Nařizoval zajistit oddělené vagóny pro různé rasy, které budou však zároveň srovnatelné kvality (doktrína „odděleně, ale rovně“) Přestože byl Plessy pouze z jedné osminy Afroameričan, byl podle Lousianského zákona považován za „barevného“. Plessy odmítl opustit místo, které bylo vyhrazeno pouze pro bílé, proto byl zatčen. Poté, co všechny soudy státu Louisiana potvrdily porušení zákona, obrátil se Plessy na Nejvyšší soud USA o posouzení ústavnosti případu. Tvrdil, že zákon z roku 1890 (Separate Car Act) je v rozporu s jeho ústavním právem na rovnou ochranu zákona zakotveném ve čtrnáctém dodatku a také v rozporu se třináctým dodatkem zakazujícím otroctví. Nejvyšší soud potvrdil soulad zákona z roku 1890 s ústavou a neshledal žádný z Plessyho argumentů za oprávněný. Rozhodl většinou 8 ku 1. Soud odmítl argument, že by

⁷⁷ Civil rights act of 1875; zákon o občanských právech 1875, *Civil Rights Act of 1875* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://chnm.gmu.edu/courses/122/recon/civilrightsact.html>; vlastní překlad.

⁷⁸ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 404.

⁷⁹ FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*, s. 508.

⁸⁰ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 376.

stanovením segregáčních zákonů (v tomto případě zmíněný Lousianský zákon z roku 1890) byla nějakým způsobem predikována méněcennost separovaných ras. Pokud osoby černé pleti považují tyto zákony za diskriminační, je tomu tak pouze proto, že si sami zvolili na ně takto nahlížet⁸¹: „*Mylnost argumentu žalobce spočívá dle našeho názoru v předpokladu, že nucená separace obou ras označuje barevnou rasu nálepkou méněcennosti. Pokud by tomu tak bylo, nešlo by o důsledek znění daného zákona, nýbrž o jeho svévolný výklad příslušníky barevné rasy.*“⁸² Soudce Brown dále v rozhodnutí píše: „*Ze zákonů umožňujících, či dokonce vyžadujících jejich [osob různých ras] vzájemné oddělení na místech, kde by se mohly setkávat, nutně nevyplývá méněcennost kterékoli rasy ve srovnání s druhou (...).*“⁸³; Brown dodává, že rozdíly mezi rasami musí stále existovat, neboť jsou založeny na již existujících přirozených pravidlech⁸⁴ a vyplývají ze zažitých a lidem uznávaných obyčejů, zvyklostí a tradic.⁸⁵ „*Legislativa je bezmocná, pokud jde o snahu vykořenit rasové předsudky či smazat rozdíly vycházející z tělesných odlišností, a jakékoli pokusy v tomto smyslu mohou současnou situaci jedině zhoršit.*“⁸⁶ Jako jediný se za práva Afroameričanů postavil soudce Harlan, kdy ve svém protichůdném názoru uvedl: „*(...) z hlediska Ústavy a v očích zákona v této zemi neexistuje žádná nadřazená, dominantní či vládnoucí třída občanů. Nejsou zde žádné kasty. Naše Ústava je barvoslepá a u občanů nerozlišuje ani netrpí žádné třídy.*“⁸⁷

Z hlediska soudci použité argumentace můžeme tvrdit, že „*(...) ústavní práva a svobody Afroameričanů byla obětována ve prospěch vědeckého rasismu.*“⁸⁸ Příklad pomohl utužit a plně rozvinout segregáční tendence zahrnující doktrínu „odděleně, ale rovně“, tedy oddělování ras je v souladu se zákonem, pokud kvalita zařízení je rovná. Ve skutečnosti však požadavek rovné kvality služeb po celé následující půl století nebyl vůbec naplněn. Státy svou legislativou i de facto nejen, že jednotlivé rasy separovaly, ale také se ve skutečnosti postaraly o rozdílnost v kvalitě používaných zařízení. Docházelo k neskryvané přímé diskriminaci.

⁸¹ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 606.

⁸² Plessy v. Ferguson, 163 U.S. 537 (1896), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 675.

⁸³ Tamtéž, s. 674.

⁸⁴ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 606.

⁸⁵ Plessy v. Ferguson, 163 U.S. 537 (1896), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 674.

⁸⁶ tamtéž, s. 675.

⁸⁷ tamtéž, s. 676.

⁸⁸ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 606.

4 Druhá světová válka a japonsko-americká internace

Jistá omezení ústavních a občanských práv se v průběhu 19. a 20. století týkala i jiných menšin, než Afroameričanů. Problematickou byla například nucená internace amerických občanů japonského původu a osob japonské národnosti za druhé světové války.

Okamžitě po útoku Japonska na vojenskou základnu Pearl Harbor 7. prosince 1941, reagovaly Spojené státy vyhlášením války Japonsku.⁸⁹ Po vstupu USA do druhé světové války zavládla v zemi vlna nejistoty a protijaponských nálad. Jak mezi civilisty, tak i ze strany politického a vojenského vedení země rostla obava z možného opětovného útoku Japonců na samotné území USA a obava z páchání aktů sabotáže, vyzvědačství, zrady a narušování národní bezpečnosti z řad Američanů japonského původu. Znepokojení týkající se možných útoků ze strany japonské menšiny nebyly podloženy reálnými důkazy a spíše pramenily z rasových předsudků a nově vzniklé válečné hysterie.⁹⁰

V důsledku toho vydal prezident Theodore Roosevelt *vládní nařízení 9066*, které zmocňovalo ministerstvo války vymezit určité zóny v zemi jako válečné, „(...) ze kterých mohou být jakákoliv osoba nebo všechny osoby daného území vyloučeni.“⁹¹ Přestože nařízení nejmenovalo konkrétní národnost či menšinu, vztahovala se k osobám znepřátelených národností – tedy především Japonců, ale i německých a italských příslušníků. Nařízení vedlo nejprve k uložení zákazu vycházení těchto menšin z místa bydliště ve stanovených hodinách, později i k nucené relokaci obyvatel západního pobřeží do sběrných táborů ve vnitrozemí. Výsledkem této epizody bylo nakonec přibližně 120 000 Američanů japonského původu, kteří museli opustit své domovy a živnosti, a z nichž 62 % tvořili občané USA, kteří se v zemi již narodili.⁹² Generál John DeWitt, který vydal většinu omezujících nařízení, odůvodňoval nutnost evakuace všech osob japonského původu tak, že prověřování jednotlivých nebezpečných osob, je fakticky neproveditelné a časově velice náročné.⁹³

Internovaní měli povoleno vzít si s sebou pouze omezený počet osobních věcí, bylo jim poskytnuto pouze 48 hodin k opuštění jejich domovů. Osoby byly ubytovány ve stísněných podmínkách jednoduchých kasáren postrádající jakýkoliv systém kanalizace nebo kuchyňského zařízení. Ubytování bylo velice nízké kvality a osoby byly nuceny užívat

⁸⁹ *Kronika druhé světové války*. Překlad Jan Gebhart. 1. vyd., s. 256.

⁹⁰ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 431.

⁹¹ Executive Order 9066: Resulting in the Relocation of Japanese (1942). Our documents [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=74>; překlad vlastní

⁹² TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických* s. 611.

⁹³ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law* s. 432.

společné sociální zařízení a kuchyně. Denní rozpočet na příděl potravin vycházel na 45 centů a poskytovaná lékařská péče byla také zcela neadekvátní. Internovaní měli povoleno bydlet se svými rodinami a bylo s nimi zacházeno řádně, avšak opustit hranice tábora mohli se zvláštním povolením.⁹⁴ Z výše uvedeného vyplývá, že život ve sběrných táborech nebyl jednoduchý.

Problematikou týkající se ústavnosti nařízení vedoucí k internaci japonských občanů a japonských Američanů také zabýval Nejvyšší soud ve dvou klíčových rozhodnutích – *Hirabaysha v. United States* a *Korematsu v. United States*.

4.1 Hirabaysha v. United States

Nejvyšší soud v tomto případě rozhodl, že uplatnění zákazu vycházení národnostních menšin je ospravedlnitelné a v souladu s Ústavou, pokud daná národnostní menšina pochází ze země, se kterou je USA ve válce.⁹⁵

Gordon Hirabaysha, americký občan japonského původu, se odmítl podřídit vyhlášenému zákazu vycházení, byl shledán vinným za porušení tohoto zákazu a odsouzen k devadesáti dnům vězení. Jednalo se o porušení vojenského rozhodnutí generála DeWitta, které bylo vydáno v souladu s *vládním nařízením 9066*, a které nařizovalo všem osobám japonského původu povinnost zdržovat se v místě bydliště denně mezi 20. hodinou a 6. hodinou ranní. Odvolatel trval na tom, aby byl obvinění zproštěn, neboť je občanem USA, ve Spojených státech se narodil rodičům japonského původu, kteří se po emigraci do USA nikdy do Japonska nevrátili. Odvolatel získal základní a střední vzdělání ve Washingtonu, USA a nyní je studentem posledního ročníku Washingtonské univerzity. Nikdy Japonsko nenavštívil a ani nevykazoval jakoukoliv státní loajalitu k Japonskému císařství. Gordon Hirabaysha setrval na stanovisku, že uplatňování pravomoci k stanovení zákazu vycházení je nesprávné a neústavní, jelikož diskriminuje občany japonského původu. Odvolatel hodnotil legislativní klasifikaci a diskriminaci založenou pouze na rasové příslušnosti jako odírání práva na stejnou ochranu.⁹⁶

⁹⁴ News release: Work of the War Relocation Authority, An Anniversary Statement by Dillon S. Myer, March 1943. Papers of Dillon S. Myer. Truman Library [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/japanese_internment/documents/index.php?pagenumber=1&documentdate=1943-03-00&documentid=16&studycollectionid=JI&nav=ok.

⁹⁵ *Hirabaysha v. United States*, 320 U.S. 81 (1943) [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=320&invol=81> (vlastní překlad)

⁹⁶ *Hirabaysha v. United States*, 320 U.S. 81 (1943) [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=320&invol=81> (vlastní překlad)

Nejvyšší soud rozhodnul, že hledisko národní bezpečnosti v probíhající válce umožňuje považovat daný zákaz za ústavní. Předseda Nejvyššího soudu Stone v rozhodnutí hodnotí situaci takto: „*Jestliže vláda ve válečné krizi a za hrozící invaze přijme opatření s cílem zajistit bezpečí veřejnosti, jež vycházejí z potvrzených skutečností a okolností svědčících pro výraznější ohrožení bezpečnosti jistou národnostní skupinou než jinými, není tento krok zcela mimo rámec Ústavy a nemá být odsuzován jen proto, že za jiných a za většiny okolností je rozlišování mezi rasami nepřipadné.*“⁹⁷ Přestože bylo rozhodnutí přijato jednomyslně, z textu lze dovodit, že sami soudci nebyli o ústavnosti jejich rozhodnutí vnitřně přesvědčeni. Z textu soudce Murphyho: „*Dnes je to poprvé (...), kdy jsme podpořili významné omezení osobní svobody občanů Spojených států zdůvodněné jejich rasou či původem. (...) V tomto smyslu smutně připomíná zacházení se Židy v Německu a v jiných státech Evropy. Výsledkem je, že v této zemi byli kvůli požadavkům kritické a nebezpečné hodiny vytvořeny dvě třídy občanů (...). Podle mého názoru jde o krok na samém pomezí ústavní pravomoci.*“⁹⁸

4.2 Korematsu v. United States

Rok po rozhodnutí případu Hirabayashi následovalo další rozhodnutí vztahující se k této problematice, které je dodnes považováno za „(...) skvrnu na reputaci Nejvyššího soudu USA, neboť ten ve svém rozhodnutí ospravedlnil hlediskem vojenské nezbytnosti rozřídění obyvatel podle ras a následné zadržení určité části z nich.“⁹⁹ V tomto rozhodnutí se Nejvyšší soud zabýval ústavností a oprávněností samotné internace uložené vládním nařízením 9066. V rozhodnutí šesti souhlasných a tří nesouhlasných stanovisek soudců, podpořil Nejvyšší soud nařízení k relokaci jako souladné s Ústavou: „*Podporujeme platnost příkazu k vyhoštění od doby, kdy byl vydán a kdy jej navrhovatel porušil.*“¹⁰⁰ Předsedající soudce Black zastal názor, že potřeba ochrany společnosti před možnou špionáží převažuje nad Korematsově osobními, individuálními právy a svobodami a tedy i nad právy všech

⁹⁷ Hirabayasha v. United States, 320 U.S. 81 (1943); překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 741

⁹⁸ Hirabayasha v. United States, 320 U.S. 81 (1943); překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 742

⁹⁹ Korematsu v. United States, 323 U.S. 214 (1944); překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 742

¹⁰⁰ Korematsu v. United States, 323 U.S. 214 (1944); překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 743

Američanů japonského původu.¹⁰¹ Níže se věnuji nastínění skutkového stavu případu a rozboru jednotlivých souhlasných i protichůdných stanovisek jednotlivých soudců. Soudci vyjadřující nesouhlasná stanoviska, odmítali princip legalizace rasismu, kdy jediným zločinem je rasa.

Fred Korematsu se podobně jako Gordon Hibarayashi narodil v Americe japonským potomkům již jako občan Spojených států, absolvoval veškeré vzdělání ve Spojených státech, a dokonce se dobrovolně přihlásil do námořnictva americké armády, kam nebyl přijat ze zdravotních důvodů. Korematsu se mimo svou rodinu nepohyboval v okruhu příslušníků japonského původu, ani se nestýkal s jinou japonskou komunitou. Dne 9. května 1942 bylo vydáno armádou Spojených států *tzv. nařízení č. 34 provádějící vládní nařízení 9066*. Nařízení ukládalo všem cizincům japonského občanství a dále Američanům japonského původu přesunout se do koncentračních táborů, *tzv. sběrných táborů*. Fred Korematsu se záměrně do táborů nedostavil a odmítl se podříditi nařízení o nucené evakuaci, následně byl zatčen, souzen a potrestán pětiletou podmínkou a povinností podříditi se evakuaci do internačního tábora.¹⁰²

Spor se po téměř dvou letech od Korematsova zatčení dostal k rozhodování k Nejvyššímu soudu. Korematsu především tvrdil, že *vládní nařízení 9066* je protiústavní a je v rozporu se čtrnáctým dodatkem. Mezi hlavními námitkami bylo tvrzení, že se jedná o uvěznění „(...) občana v koncentračním táboře čistě kvůli jeho původu, bez důkazů či šetření týkajících se jeho loajality a dobrého vztahu ke Spojeným státům.“¹⁰³ Konečné stanovisko Nejvyššího soudu, sepsané soudcem Hugo Blackem vycházelo z velké části ze stejných principů jako v případě *Hibarayshi v. United States*. Vyjadřuje respekt k výkonu pravomoci Kongresu a jiných státních institucí, které se na vydávání nařízení podílely: „*Ve světle principů, které jsme popsali v případě Hibarayashi, nemůžeme dospět k závěru, že Kongres a výkonné složky moci vyhoštěním osob japonského původu z válečné oblasti na Západním pobřeží (...), překročily své válečné pravomoci.*“¹⁰⁴ Soudce Black dále odmítl tvrzení, že by rozhodnutí bylo odrazem vyjádření jakýchkoli rasových předsudků: „*Korematsu nebyl vyhoštěn z vojenských oblastí kvůli nenávisti vůči jeho osobě nebo rase. Byl vyhoštěn, protože jsme ve válce s Japonským císařstvím, protože se vojenské orgány obávaly invaze na naše*

¹⁰¹ GORDON-REED, Annette. Race on trial: law and justice in American history. New York: Oxford University Press, 2002, s. 139

¹⁰² GORDON-REED, Annette. Race on trial: law and justice in American history. New York: Oxford University Press, 2002, s. 146

¹⁰³ *Korematsu v. United States*, 323 U.S. 214 (1944); překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 744

¹⁰⁴ tamtéž, s. 742

*Západní pobřeží a cítily povinnost přijmout řádná bezpečnostní opatření (...)*¹⁰⁵ V neposlední řadě Nejvyšší soud ospravedlňoval ústavnost internace obavou „(...) *příslušných vojenských úřadů z nejdůležitějšího a bezprostředního ohrožení veřejné bezpečnosti (...)* a potřebou (...) *prevence špionáže a sabotáže.*“¹⁰⁶ Proti rozhodnutí se postavili pouze tři soudci, a to soudce Roberts, Murphy a Jackson.

Soudce Jackson se zamýšlí nad konceptem nemožnosti dědičnosti osobní viny: „*I kdyby byly z velezrady usvědčeni všichni předkové nějakého člověka, Ústava zakazuje jeho potrestání, neboť praví, že 'zbavení občanských práv nebo konfiskace majetku jako tresty za velezradu mohou být provedeny pouze za života obžalovaného'.* (...) a označuje případ jako „(...) *pokus prohlásit jinak nevinný čin za trestný čistě jen proto, že provinilec je synem rodičů, které si nemohl vybrat, a přísluší k rase, jíž se v žádném případě nemůže vzdát.* (...)“¹⁰⁷

Podle soudce Murphyho uvedené „(...) *vyhoštění již překračuje 'samou hranici ústavní pravomoci' a spadá do ošklivé propasti rasismu.*“¹⁰⁸ Murphy také jako jediný ze soudců prostudoval DeWittiho závěrečnou zprávu o japonské evakuaci ze Západního pobřeží z roku 1942 a další dokumenty, aby poukázal na to, že nařízená internace nebyla postavena na reálných důkazech, ale že „(...) *důvody pro vyhoštění jsou místo toho spatřovány převážně ve sporném rasovém a sociologickém pozadí, které běžně nespadá do sféry odborných vojenských posudků, doplněném o jisté polovojenské závěry vyplývající z neověřeného nakládání s náhodně získanými důkazy.*“¹⁰⁹

Násilná internace byla předmětem kritiky v letech následujících po skončení druhé světové války, a to nejen v okruhu americko-japonské komunity. V roce 1976 prezident Gerlad Ford oficiálně zrušil platnost *vládního nařízení 9066*, a zároveň prohlásil celou někdejší antijaponskou politiku za “špatnou” a za “národní omyl”, který by nikdy neměl být opakován.¹¹⁰ Kongres pak v roce 1980 založil Komisi pro vyšetření problematiky internace a všech otázek souvisejících a až v roce 1988 podepsal prezident Ronald Reagan *Zákon o občanských svobodách z roku 1988* poskytující odškodnění bývalým vězněným ve výši 20 000 dolarů.¹¹¹

¹⁰⁵ Korematsu v. United States, 323 U.S. 214 (1944); překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 744.

¹⁰⁶ tamtéž, s. 743

¹⁰⁷ tamtéž, s. 748

¹⁰⁸ tamtéž, s. 745

¹⁰⁹ tamtéž, s. 146

¹¹⁰ STONE, Geoffrey R. *Perilous times: free speech in wartime from the Sedition Act of 1798 to the war on terrorism*, 1st ed. New York: W.W. Norton, c2004, s. 305

¹¹¹ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 432

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

5 Stav po druhé světové válce

5.1 Druhá světová válka jako mezník v boji proti rasové diskriminaci a segregaci

Druhá světová válka byla významným zlomovým bodem v utváření rovných občanských práv a svobod všech Američanů a spouštěčem k postupnému odstraňování rasové segregace a diskriminace na celém území USA.

Spojené státy bojovaly ve druhé světové válce na straně Spojenců proti nacistickému režimu a jejich zrůdné rasové ideologii. Tento fakt vzbuzoval mezi mnohými v USA i v zahraničí veliké otázky, jak mohou Spojené státy, bojující za demokracii a proti fašismu, zachovávat rasismus ve vlastní zemi. Rasová segregace v této době existovala ve všech oblastech života, ve školství, bydlení, dopravě i kultuře. Segregována zůstávala paradoxně i armáda Spojených států bojující pro zachování demokratických hodnot. Afroameričané považovali demokracii, za kterou bojovali ve druhé světové válce, za pouze předstíranou a pokryteckou, když v jejich vlastní zemi rasismus a rasové předsudky stále přetrvávaly. Černoši označili rasismus, proti kterému bojovali v Evropě a ten, kterému čelili ve vlastní zemi, za „pokrevní bratry“.¹¹² Černošští vojáci namítali nespravedlivé, nerovné a nedůstojné zacházení v armádě, byli segregováni v ubytovacích zařízeních, dopravě, dále byli nuceni plnit úkoly, kterým byli bílí vojáci ušetřeni.

Afroameričané zahájili tzv. *double-V* kampaň: za vítězství nad fašismem a vítězství nad rasismem ve vlastní zemi. První úspěchy směřující k desegregaci přicházejí vydáním *vládního nařízení 8802* prezidentem Rooseveltem. Nařízení zakazovalo rasovou diskriminaci v oblasti národního vojenského průmyslu. Jednalo se o první federální počín k prosazení rovnocenného zacházení všech občanů USA.¹¹³

V prezidentském období Harryho Trumana došlo k dalšímu pozitivnímu vývoji na poli občanských práv. Prezident Truman rázně podporoval občanská práva černochů, a tím i riskoval svou politickou budoucnost.¹¹⁴ V roce 1946 zřídil vydáním *vládního nařízení 9808*

¹¹² KLARMAN, Michael J. *From Jim Crow to civil rights: the Supreme Court and the struggle for racial equality*, s. 175

¹¹³ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 218

¹¹⁴ JANDA, Kenneth. *Výzva demokracie: systém vlády v USA*. Vyd. 1. Sociologické nakladatelství, 1998, s. 336.

Prezidentův výbor pro občanská práva. Tento výbor měl za úkol prošetřit stav občanských práv, jejich (ne)respektování, postavení Afroameričanů a jejich zacházení v zemi. Dále cílem výboru bylo vypracovat odborný posudek v této oblasti s návrhy určitých řešení v posílení a zlepšení právního stavu v oblasti těchto občanských a lidských práv ve Spojených státech. Výsledkem bylo vydání odborné zprávy *To Secure These Rights: The Report of the President's Committee on Civil Rights* roku 1947.¹¹⁵

Zpráva, která čítala přes sto stran a 34 doporučení k nápravě, otevřeně kritizovala de facto i de jure segregaci a stále trvající lynčování Afroameričanů dokonce i ze strany policejních složek, a vyzvala federální vládu, aby přijala účinná opatření k jejímu skončení, především ve formě zákona. Výzva směřovala především ke skončení diskriminace a segregace v oblasti veřejných i soukromých zařízení (restaurace, školy, dopravní prostředky, ubytovací zařízení atd.), v ozbrojených složkách, v zaměstnání a mezistátní obchod. Dále volala po zaručení rovného volebního práva a zákazu placení daně z hlasování ve volbách, které de facto zbavovaly Afroameričany volebního práva. Výbor ve své zprávě dále doporučil zřízení stálého Výboru pro občanská práva, Oddělení pro ochranu lidských práv Ministerstva spravedlnosti a Výbor pro rovné pracovní příležitosti (FEPC).¹¹⁶ Zpráva Výboru se stala inspirací programu hnutí za občanská práva na celá dvě desetiletí.

Prezident Truman v reakci na zprávu výboru pak v roce 1948 vydal dvě významná vládní nařízení. *Vládní nařízení 9981* stanovilo rovnost zacházení a příležitostí v armádě Spojených států pro osoby všech ras, náboženství a národností. Tímto nařízením dochází k definitivnímu ukončení segregace Armády USA.¹¹⁷ *Vládní nařízení 9980* nařizovalo zaručení rovných pracovních příležitostí ve státní správě, čímž stanovilo do budoucna precedent požadavku rovnosti v pracovních příležitostech, který však byl naplněn až vydáním zákona o občanských právech roku 1964.

V poválečných letech však sehrál nejvýznamnější roli v oblasti rozvoje antidiskriminačního práva Nejvyšší soud judikaturní činností, z nichž nejvýraznějším je případ *Brown. v. Board of Education*.

¹¹⁵ President Harry S. Truman and Civil Rights - The Road to Civil Rights. *Highway History* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.fhwa.dot.gov/highwayhistory/road/s20.cfm>.

¹¹⁶ Truman Library - To Secure These Rights, Chapter I. *Truman Library* - [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.trumanlibrary.org/civilrights/srights1.htm>.

¹¹⁷ Desegregation of the Armed Forces Online Research File. *Truman Library* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z:

http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/desegregation/large/index.php?action=chronology

5.2 Brown v. Board of Education of Topeka

Případ Brown v. Board of Education se považuje za nejdůležitější rozhodnutí Nejvyššího soudu 20. století a nejnámennější rozhodnutí na poli občanských práv vůbec. Rozhodnutí podstatně ovlivnilo chápání ústavního práva v zemi a také poskytlo významnou oporu pro hnutí za občanská práva a svobody, jež se v této době – 50. léta 20. století již pomalu začalo vyvíjet. Můžeme například zaznamenat sílící boj různých organizací za práva černochů, např. NAACP (Asociace pro podporu barevných). Asociace jednala jako legislativní a právní obhájce, bojující za přijetí federálních zákonů v oblasti občanských práv a svobod, které by definitivně ukončily segregaci a zrovnoprávnily postavení Afroameričanů s ostatními členy společnosti.¹¹⁸ Asociace pro podporu barevných se zaměřovala především na boj prostřednictvím soudních sporů na ústavní úrovni směřujících k definitivnímu popření zákonů Jim Crow a precedentu Nejvyššího soudu povolujícího segregaci ve věci Plessy v. Ferguson.

Významně v boji za občanská práva přispělo i vydání již zmíněného *vládního nařízení 9981* prezidenta Trumana o desegregaci ozbrojených sil USA. Legislativa však stále zůstávala nečinná: „*Politici aktéři setrvali při uvyklých způsobech řešení, tj. v daném případě neviděli důvod pro změnu v zákonech řešících otázku panující rasové segregace (...)*“¹¹⁹ Vydání rozhodnutí však znamenalo definitivní obrat i v této oblasti a nastartovalo zásadní politické a sociální změny ve společnosti.

5.2.1 Pozadí vzniku Brown v. Board of Education of Topeka

Jak jsem se již zmínila v kapitole Plessy v. Ferguson, v roce 1869 posvětil Nejvyšší soud svým rozhodnutím *Plessy v. Ferguson* de jure segregaci v souladu s principem „odděleně, ale rovně“. Nicméně, na Jihu země segregované služby a zařízení nebyly téměř nikdy srovnatelné kvality, tedy „rovně“. Co se týče veřejných školských zařízení pro Afroameričany, ty svědčí o jasné nerovnosti v kvalitě.

Existující statistiky potvrzují, že výdaje na vzdělání černošských dětí byly vždy nižší než pro děti bělošské. Například v roce 1949 v okresu Clarendon, Jižní Karolína, připadá na vzdělání bílého studenta 179 dolarů ročně, ale pouze 43 dolarů na dítě černošské. Školní

¹¹⁸ NAACP: 100 Years of History. *NAACP* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z:

<http://www.naacp.org/pages/naacp-history>

¹¹⁹ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn, s. 5

budovy a jejich vybavení pro 2375 bílých studentů byly oceněny na 673 850 dolarů, zatímco budovy pro 6531 černošských studentů byly oceněny na 194 575 dolarů.¹²⁰

Rozhodnutí *Brown v. Board of Education* předcházela série případů týkající se doktríny „odděleně, ale rovně“ ve školství, která připravila cestu k vydání slavného rozhodnutí ve věci *Brown*. Jedná se především o případy *Missouri ex rel. Gaines v. Canada* (1938), *McLaurin v. Oklahoma State regents* (1950) a *Sweatt v. Painter* (1950), jejichž navrhovatele byli zastupováni NAACP.

V těchto prvních případech napadalo NAACP především požadavek rovnosti školských zařízení, a při v důsledném dodržování zmíněné doktríny. Součástí strategického plánu NAACP bylo v sérii zmíněných rozhodnutí značně podrýt autoritu precedentu *Plessy v. Ferguson* a jeho doktríny „odděleně, ale rovně“ tak, aby mohli nakonec v dalším případě napadnout přímo samotnou doktrínu a segregaci jako neústavní.¹²¹

V prvním případě *Missouri ex rel. Gaines* bylo černošskému studentu odepřeno studium na právnické fakultě v Missouri, a to jen na základě jeho rasy. Ve státě Missouri v té době neexistovala jiná právnická fakulta, která by umožňovala přístup i černochoů. Stát mu nabídl možnost studia v některém ze sousedních států s tím, že mu uhradí poplatek za studium s ním spojený. Gaines tuto nabídku odmítl a zároveň tvrdil, že odepřením studia ve státě Missouri byla porušena klauzule čtrnáctého dodatku „o stejné ochraně práv“. Nejvyšší soud rozhodl, že státy, které poskytují pouze jednu vzdělávací instituci, musí povolit přístup na danou školu i pro černošské studenty, pokud ve státě neexistuje oddělené školské zařízení výhradně pro Afroameričany. Dále soud nařídil přijetí Gainese na již existující školu. „Konstatování, že byla porušena klauzule čtrnáctého dodatku o 'stejně ochraně zákona', přitom rozhodně neznamenalo konec segregace (státu zůstávala ústavní možnost vybudovat odpovídající školy pro černochoy a tím znemožnit jejich vstup do škol 'jenom pro bílé'); přesto se ale jednalo o významný krok alespoň ke skutečnému naplnění doktríny 'oddělení, ale rovni' (tedy rovni v kvalitě poskytovaných zařízení)“.¹²²

McLaurin v. Oklahoma State Regents je jedno z dalších rozhodnutí Nejvyššího soudu mající svůj význam v dalším vývoji problematiky. Oklahomská Univerzita odepřela žalobci Georgovi W. McLaurinovi přístup ke studiu s odvoláním na státní oklahomský zákon příkazující přísnou segregaci ve vzdělání. Odvolací soud zákon shledal jako protiústavní a v rozporu se čtrnáctým dodatkem Ústavy a nařídil přijetí studenta na Univerzitu. McLaurin

¹²⁰ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law* s. 731

¹²¹ GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history*, s. 165

¹²² KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva* s. 428

byl tedy přijat ke studiu, avšak univerzita přijala vůči němu segregáční opatření. Student byl povinen sedět v oddělené části učeben, na odděleném místě v knihovně či v univerzitní jídelně. Federální soud státu Oklahoma, na který se McLaurin obrátil, potvrdil ústavnost jednání univerzity. Ve svém rozhodnutí uvedl, že Ústava „(...) nezakazuje rozlišování na základě rasy (...)“¹²³ a zamítl McLaurinovu žalobu.

Nejvyšší soud však jednomyslně změnil rozhodnutí nižšího soudu. Předsedající soudce Fred Vinson v rozhodnutí uvedl, že rozdílné zacházení s černošským studentem je porušení klauzule čtrnáctého dodatku „o stejné ochraně práv“ a dodal, že tento způsob separace černošských studentů neposkytuje srovnatelnou úroveň vzdělání jako studentům bílým: „*Takováto omezení oslabují a brzdí jeho (žalobce – pozn. autorky) možnost studia, zapojování se do diskuzí, vyměňování názorů s ostatními studenty a celkové přisvojení si poznatků budoucího povolání.*“¹²⁴ Toto rozhodnutí předznamenává významným způsobem, že Nejvyšší soud nebude nadále tolerovat jakékoliv oddělené zacházení se studenty založené na rase.¹²⁵

V dalším případě *Sweatt v. Painter* podal roku 1946 Herman Marion Sweatt přihlášku ke studiu na právnickou fakultu v Texasu. Jeho přihláška byla však vedením fakulty odmítnuta v souladu s Ústavou státu Texas, a to pouze z důvodu jeho příslušnosti k černošské rase. Zároveň v této době ve státě neexistovala žádná právnická fakulta, která by poskytovala právnické vzdělání černochům. Soud prvního stupně uznal Sweattovy námitky, že tímto jednáním stát odepírá možnost získat odpovídající právnické a zbavuje ho základní ochrany práv zakotvené ve čtrnáctém dodatku Ústavy. Soud přikázal zřídit právnickou fakultu pro Afroamerické studenty. Navrhovatel odmítl zapsat se do nově zřízené segregované školy a argumentoval tím, že právnická fakulta určená pro černochy není rovnocenná s již existující texaskou právnickou fakultou. Soud však shledal opak a potvrdil kvalitativní rovnost obou fakult. Navrhovatel, zastupovaný NAACP, se odvolal k Nejvyššímu soudu USA. Soud ve svém rozhodnutí shledává, že co se týče hodnocení kvality obou fakult, nelze dospět k závěru, že se jedná o instituce poskytující rovné šance ve vzdělání.¹²⁶ „*Pokud jde o počet vyučujících, pestrost vyučovacích předmětů, příležitosti ke specializovanému*

¹²³ McLaurin v. Oklahoma States Regents (1950). *Encyclopedia of Oklahoma History and Culture* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://digital.library.okstate.edu/encyclopedia/entries/M/MC034.html>

¹²⁴ McLaurin v. Oklahoma State Regents - 339 U.S. 637 (1950), dostupné z: McLaurin v. Oklahoma State Regents - 339 U.S. 637 (1950). *Justia US Supreme Court Center* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/339/637/case.html>; vlastní překlad

¹²⁵ GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history*, s. 162

¹²⁶ Sweatt v. Painter - 339 U.S. 629 (1950). *Justia US Supreme Court Center* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/339/629/case.html> ; vlastní překlad

zaměření, počet studentů, rozsah služeb knihovny, dostupnost právních publikací a obdobných záležitostí, texaská právnická fakulta je na vyšší úrovni.“¹²⁷ Vyšší kvalitu texaské právnické fakulty také shledává v tzv. *objektivně nedefinovatelných, či nezměřitelných aspektech*, například reputace, tradice, prestiž a zkušenost s vedením. V separovaných zařízeních studenti nemohou přijít do styku s ostatními budoucími právníky, jsou vzdělávání v právnickém vakuu a nemohou si vyměňovat stanoviska a názory, což je pro studium práv nesmírně důležité. Uvedl, že tento způsob separace vede k tomu, že černošská menšina nezíská srovnatelné vzdělání jako studenti bílí. Nejvyšší soud tedy jednomyslně rozhodl, že stát Texas musí odvolateli poskytnout adekvátní právní vzdělání, a to v souladu s klauzulí „stejně ochrany práv“ zakotvené ve čtrnáctém dodatku Ústavy, nařídil integraci texaské právnické fakulty.¹²⁸

Případ *Sweatt v. Painter* neznamenal zatím přímé zrušení doktríny „odděleně, ale rovně“, avšak z názoru soudu je patrné, že faktické dosažení rovnosti mezi rasami, není možné při zachování segregace a doktríny „odděleně, ale rovně“.¹²⁹ Existence precedentu *Sweatt v. Painter* obsahující důraz na tzv. *objektivně nedefinovatelné aspekty*, znamenala již poslední krok k přípravě přímého napadení doktríny „odděleně, ale rovně“. K němu dochází při projednání průlomového případu *Brown v. Board of Education of Topeka*.¹³⁰

5.2.2 Skutkový stav případu *Brown v. Board of Education of Topeka*

V roce 1951 byla podána Nejvyššímu soudu USA skupinová žaloba, která zahrnovala pět případů skutkově spolu související. Jedná se o tyto případy: *Briggs v. Elliott* (podáno ve státě Jižní Karolína), *Davis v. County School Board of Prince Edward County* (podán ve Virginii), *Brown v. Board of Education of Topeka* (podáno ve státě Kansas), *Belton v. Gebhart* (Delaware) a *Bolling v. Sharpe* (podán ve státě Washington D.C.). Jednotlivé případy vznikaly jako odezva na neutěšitelné podmínky místních škol pro černošské děti.¹³¹

Tento soubor případů byl vyvrcholením mnoha let příprav, právních snah a úsilí Asociace pro podporu barevných (NAACP) dospět k přímému napadení principu „odděleně, ale rovně“ a tím definitivního ukončení segregace v USA. Hromadná žaloba podaná

¹²⁷ *Sweatt v. Painter* - 339 U.S. 629 (1950). *Justia US Supreme Court Center* [online]. [cit. 2012-04-02].

Dostupné z: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/339/629/case.html> ; vlastní překlad

¹²⁸ tamtéž

¹²⁹ SWEATT V. PAINTER | The Handbook of Texas Online. *Texas State Historical Association (TSHA)* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.tshaonline.org/handbook/online/articles/jrs01>

¹³⁰ GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history*, s. 165

¹³¹ tamtéž

Nejvyššímu soudu se týkala více než 150 žalobců z pěti států a podílelo se na ní 22 právních zástupců.¹³²

V případě *Briggs v. Elliot* původně protestovali rodiče Afroamerických studentů proti tomu, že jejich děti byly povinny chodit do škol pěšky, zatímco bílé děti měly k dispozici školní autobusy. Když byli žalobci se svým návrhem, aby černošským dětem byly také poskytnuty školní autobusy, ignorováni, podali žalobu se širším předmětem napadající samotný institut segregace. V dané věci se přihlásilo na dvacet žalobců, které právně zastupoval Thurgood Marshall, vedoucí člen NAACP.¹³³

Ve Virginii bylo podání žaloby ve věci *Davis v. County School Board of Prince Edward County* výsledkem Barbary Rose John, studentky střední školy, jež zorganizovala dvoutýdenní studentský protest. Stávka byla namířena proti chudým a neadekvátním materiálním podmínkám na škole, které podle protestujících zbavovalo rovných možností ve vzdělání. Střední škole chyběla tělocvična, jídelna, ošetrovna, adekvátní sociální zařízení a dostatečné učitelské zázemí. V roce 1951 členové místní kanceláře NAACP Spottswood Robinson a Olive Hill, podali jménem stosedmnácti studentů návrh na zrušení zákona státu Virginie, který prikazoval segregace veřejných škol.¹³⁴

Situace ve státě Kansas, odkud vzešel případ *Brown v. Board of Education of Topeka*, se od předchozích dvou lišila především tím, že zákon státu Kansas přímo nenařizoval segregaci ve veřejných školách, ale segregaci povoloval ve větších městech na základě uvážení jejich vedení. Případ byl iniciován členy místní kanceláře NAACP, třináct rodičů Afroamerických dětí se přihlásilo k účasti. V létě 1950 se rodiče snažili přihlásit své děti do segregovaných škol v obvodu jejich bydliště. Všem bylo upřeno přijetí na základě rasy a byly odkázány navštěvovat jednu ze čtyř škol ve městě pro Afroameričany. Pro většinu dětí však navštěvování příslušných škol znamenalo zbytečné a časově náročné dojíždění. Rodiče se tedy rozhodli podat žalobu jménem svých dětí proti školské správě města Topeka.

Ve státě Delaware iniciovali napadení segregace rodiče, když vyjádřili znepokojení s úrovní kvality segregovaných škol a také školní dopravou. Děti navrhovatelky Ethel Beton byly nuceny cestovat školním autobusem do segregovaných škol téměř hodinu, místo aby mohly navštěvovat některou z místních škol pro bílé. Dále škola pro Afroamerické studenty nabízela pouze omezený počet předmětů ve srovnání se školami pro bílé děti. Námitky byly také vzneseny ze strany Santa Bulah, která opakovaně žádala o poskytnutí školních autobusů.

¹³² History & Culture. *Brown v. Board Of Education National Historic Site* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.nps.gov/brvb/historyculture/index.htm>

¹³³ GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history*, s. 165

¹³⁴ tamtéž, s. 165

Poukazovala na to, že školní autobus pro bílé děti dvakrát denně projíždí kolem jejich domu, ale dceru, pouze pro její příslušnost k rase, odvézt nemůže. V tomto případě opět zastupoval žalobce právník pobočky NAACP.¹³⁵

V roce 1947, Gardner Bishop spolu se organizací *Consolidated Parents Group* inicioval kampaň na zrušení segregovaného školství ve Washingtonu, D. C. Na začátku školního roku 1950 se pod vedením Gardnera Bishopa pokusilo jedenáct žáků přihlásit do nové školy pro bílé. Samozřejmě byli odmítnuti, i přesto, že kapacita tříd nebyla vůbec naplněna. Charles Hamilton Houston, právník NAACP, poskytoval právní zastoupení žalobců. V roce 1951 se případ dostal k Nejvyššímu soudu USA jako případ *Bolling v. Sharpe*.¹³⁶

Představitelé NAACP při podávání jednotlivých žalob k soudům prvního stupně nepředpokládali, že by některý ze soudů vůbec změnil precedent daný případem *Plessy v. Ferguson* z roku 1896. Podáním hromadných žalob však představitelé doufali, že vybudují právní základy, které by přesvědčily Nejvyšší soud ke konečnému odmítnutí principu stanoveného v *Plessy v. Ferguson*. Nejvyšší soud například citoval ve svém rozhodnutí názor soudu státu Kansas řešící případ *Brown v. Board of Education of Topeka*, ačkoli tento soud považoval za nutné rozhodnout v neprospěch černošských navrhovatelů: „*Segregace bílých a barevných dětí ve veřejných školách má na barevné děti zhoubný vliv. Její dopad je o to větší, je-li posvěcena právem; neboť separace ras bývá vykládána jako známka méněcennosti černošské rasy. Pocit méněcennosti ovlivňuje motivaci dítěte k učení. Segregace posvěcená právem má tedy sklon zpomalovat vzdělanostní a duševní vývoj černošských dětí a ochuzovat je o některé výhody, kterých by se jim dostalo v rasově integrovaném systému školství.*“¹³⁷

Všechny soudní spory u soudů prvního stupně navrhovatelé prohráli, kromě státu Delaware. Zde soud rozhodl, že žalobcům byla upřena stejná ochrana práv, a nařídil, aby žáci, kterých se případ týkal, byli ihned přijati ke studiu na škole pro bílé. Nenařizoval však zrušení zákonů podporující segregaci.

Případy, předloženy Nejvyššímu soudu roku 1952, byly spojeny pod jeden název *Brown v. Board of Education*. Na přípravě odvolání se účastnilo mnoho právníků NAACP v čele s Thurgoodem Marshalllem, který se i osobně účastnil projednání případu u soudu. Jako hlavní argument uváděli navrhovatelé fakt, že institut segregace sám o sobě je

¹³⁵ History & Culture. *Brown v. Board Of Education National Historic Site* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.nps.gov/brvb/historyculture/index.htm>

¹³⁶ GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history.* s. 168.

¹³⁷ *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva* s. 760

inherentně nerovnoprávný a v rozporu s klauzulí o „rovné ochraně práv“ zakotvené ve čtrnáctém dodatku Ústavy. K podpoře svého argumentu předložili navrhovatelé mnoho důkazů ohledně rozdílů v kvalitě mezi školami pro bílé studenty a pro Afroamerické žáky. Dále uvedli důkaz prokazující přímý negativní vliv segregace na psychický stav a duševní vývoj černošských dětí.¹³⁸

Jedním z podkladů pro argumentaci bylo také předložení sociologické vědecké studie psychologa Kennetha Clarka, prokazující fakt, že segregace škol vzbuzuje v černoších pocit podřazenosti. Experiment spočíval v tom, že černošským dětem ukázal Clark dvě stejné panenky, avšak jednu bílou a druhou černou, a ptal se jich, která z nich jim připadá hezčí a se kterou si více ztotožňují. Clark po provedeném testu došel k závěru, že v rasově segregovaných školách na Jihu si Afroamerické děti vybírají bílou panenku. Závěr studie uvedený před soudem podle žalobce prokazuje, že segregace černošské studenty odcizuje vlastní rase a původu a segregace je přímo poškozující.¹³⁹ Přestože mnoho právníků NAACP byli ohledně uplatnění uvedeného důkazu skeptičtí, byl nakonec jedním z podkladů pro rozhodnutí Nejvyššího soudu.

5.2.3 Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Dne 17. května 1954 předsedající soudce Earl Warren veřejně vyhlásil rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Brown v. Board of Education of Topeka*, vyjadřující názor, že rasová segregace veřejných škol je v rozporu s Ústavou USA. Rozhodnutí bylo přijato jednomyslně. V rozhodnutí přednesl soudce Warren čtyři hlavní argumenty podporující názor Nejvyššího soudu.¹⁴⁰

Nejprve Nejvyšší soud zhodnotil historii sepisování čtrnáctého dodatku k Ústavě USA. Uvedl, že tato historie nedává jednoznačnou odpověď na otázku, jaký byl vlastní úmysl tvůrců čtrnáctého dodatku vztahující se k segregaci školských zařízení: „*Podrobně byla diskutována rozprava, kterou Kongres k tomuto dodatku vedl, ratifikace dodatku jednotlivými státy, dále stávající praxe rasové segregace a názory zastánců a odpůrců dodatku. Zmíněná diskuze a naše vlastní pátrání nás přesvědčily o tom, že ačkoli uvedené zdroje vrhají na problém, jímž se zabýváme, určité světlo, samy o sobě je nemohou vyřešit. V nejlepším*

¹³⁸History of Brown v. Board of Education. United States Courts [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.uscourts.gov/EducationalResources/ConstitutionResources/LegalLandmarks/HistoryOfBrownVBoardOfEducation.aspx>

¹³⁹CLARK, K. B., & CLARK, M. K. (1939). The development of consciousness of self and the emergence of racial identification in Negro preschool children. *Journal of Social Psychology*, 1939, roč. 10, s. 591-599.

¹⁴⁰HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 72.

případě jsou nekonkluzivní. (...) Co si mysleli další členové Kongresu a státních zákonodárných orgánů, nelze s jakoukoli určitostí říci.¹⁴¹

Následně soudce Warren odmítl dřívější rozhodnutí Nejvyššího soudu potvrzující segregaci. Zdůraznil, že Ústava musí být interpretována v souladu s moderní dobou a stávajícími podmínkami.¹⁴² „Přistupujeme-li k danému problému, nemůžeme vrátit hodiny zpět do roku 1868, kdy byl přijat příslušný dodatek, ani do roku 1869, kdy padlo rozhodnutí v případě *Plessy v. Ferguson*. Musíme na veřejné školství pohlížet ve světle celého jeho vývoje a celonárodního významu, jaký dnes má v životě Ameriky. Jedině tak lze určit, zda je segregaci ve veřejných školách žalujícím upírána stejná ochrana zákona.“¹⁴³

Dále předsedající soudce zdůraznil význam vzdělání v moderní společnosti USA: „Vzdělávání dnes představuje možná nevýznamnější funkci státu a místních vlád. (...) Je podmínkou výkonu nejzákladnějších občanských povinností, a to i služby v ozbrojených silách. Tvoří samotný základ dobrého občanství. Je dnes základním nástrojem, jímž lze v dítěti probudit vztah ke kulturním hodnotám, připravit je na pozdější povolání a pomoci mu, aby se normálně přizpůsobilo svému prostředí. (...) Jestliže se stát k poskytování této možnosti zavázal, musí ji nabízet všem za stejných podmínek.“¹⁴⁴

V neposlední řadě Nejvyšší soud uvedl, že institut segregace ve své podstatě odepřel Afroameričanům možnost rovného vzdělání, neboť v nich vzbudil pocit méněcennosti či podřazenosti.¹⁴⁵ „Jsou –li (děti základních a středních škol – pozn. autorky) odděleny od svých vrstevníků s podobnými schopnostmi čistě kvůli své rase, vzniká v nich dojem méněcenného společenského postavení, jež se může do jejich srdcí a myslí zapsat zcela nesmazatelně.“¹⁴⁶ Zároveň dodal, že „současní znalci s tímto názorem plně souhlasí“¹⁴⁷ a připojil zde poznámku pod čarou odkazující na výše zmíněnou vědeckou práci Clarka. Tato poznámka si pak vysloužila velkou pozornost kritiků tvrdících, že rozhodnutí se opírá spíše o sociologické a psychologické vědy, než o právo.¹⁴⁸

Nakonec soud dochází k závěru, že „doktrína 'oddělení, ale rovně' je na poli veřejného školství nepřijatelná. Oddělená vzdělávací zařízení jsou ve své podstatě

¹⁴¹ Brown v. Board of Education of Topeka, 347 U.S. 483 (1954), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. Dějiny angloamerického práva s. 758-759

¹⁴² HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 70

¹⁴³ Brown v. Board of Education of Topeka, 347 U.S. 483 (1954), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. Dějiny angloamerického práva s. s. 759-760

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 760

¹⁴⁵ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 72

¹⁴⁶ Brown v. Board of Education of Topeka, 347 U.S. 483 (1954), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. Dějiny angloamerického práva, s. 760

¹⁴⁷ tamtéž, s. 760

¹⁴⁸ GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history*. s. 172.

nerovnocenná.¹⁴⁹ Nejvyšší soud tedy potvrdil námitku navrhovatelů, že institut segregace je v rozporu s klauzulí „stejné ochrany práv“ garantované čtrnáctým dodatkem Ústavy. Rozhodnutím byl zakotven precedens, kterým mohla být později napadána nejen segregace ve školství, ale i v dalších zařízeních a oblastech společenského života na celém území Spojených států.

Po vynesení rozhodnutí *Brown* zde existovala obava, že se setká s velkým odporem ze strany školských správ. Zatímco některé školy již postupně začaly přijímat plány k desegregaci školského systému, některé se k tomu stavěly zdráhavě. Rozhodnutí *Brown v. Board of Education* se totiž nestanovovalo žádný způsob a prostředek k nápravě či provedení desegregace. Ten vyslovil Nejvyšší soud v roce 1955 v jednomyslném rozhodnutí *Brown II*, který „(...) přináší konkrétní směrnice k desegregaci veřejných škol, na niž měly dozírat federální soudy, přičemž samotné provedení ovšem zůstalo v rukou jednotlivých školních rad, jimž bylo uloženo postupovat 's veškerou možnou rychlostí'.“¹⁵⁰ Jak se později ukázalo, požadavek byl vyjádřen příliš neurčitě na to, aby mu bylo rozumně a dostatečně vyhověno.

5.2.4 Reakce a ohlasy na vydané rozhodnutí

Rozhodnutí bylo v době po jeho vydání přijímáno negativně, a to nejen ze strany laické, ale i ze strany odborné právnické veřejnosti a politických elit. „*Pozitivní hodnocení tohoto rozhodnutí, ba superlativy velebící toto rozhodnutí jako symbol schopnosti soudů chránit práva menšin a přispívat k ideji obecné spravedlnosti se dostavily až s odstupem dekád.*“¹⁵¹ Stoupenci rasové segregace kritizovali rozhodnutí jako politické, opírající se spíše o sociologické studie, než o právní argumentaci.

V tomto období se také rozpoutala bouře jižanských protestů proti postupné desegregaci, zahrnující i obnovení hnutí Ku-Klux-Klan. Ve Virginii se jako reakce na rozhodnutí *Brown* mezi politiky vytvořila kampaň proti desegregaci školských zařízení, tzv. *Mohutný odpor* (Massive resistance), který vyústil až v uzavření veřejných škol jako přijatelnější varianta než integrace zařízení.¹⁵² V roce 1956 podepsalo 101 členů Kongresu tzv. *Jížanské prohlášení o integraci*, které označilo rozhodnutí Nejvyššího soudu za „*jasné zneužití soudní pravomoci*“, kdy soud „*svými osobními politickými a sociálními ideami*

¹⁴⁹ *Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954), překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. s. 761.

¹⁵⁰ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. s. 431.

¹⁵¹ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn. V Praze: C.H. Beck, 2007, s. 5

¹⁵² KLARMAN, Michael J. *From Jim Crow to civil rights: the Supreme Court and the struggle for racial equality*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 548

nahradil ustavené právo země¹⁵³. Zároveň se členové Kongresu zavázali, že se pokusí dosáhnout zneplatnění rozhodnutí, které odporuje Ústavě, a zabránit jeho implementaci. V roce 1957 musí dokonce zasahovat ve státě Arkansas federální oddíly vyslané prezidentem Eisenhowerem, aby zajistily přístup černošským studentům na bělošskou školu, kdy jim v tom bylo davy lidí násilně bráněno. Jižní státy vydávají stovky nových zákonů a ústavních, které mají za úkol posílit a zachovat segregaci školských zařízení.

Nejvyšší soud v rozhodnutí *Brown II.* nařídil postupovat za účelem dosažení desegregace škol „s veškerou možnou rychlostí“. Právě tato nejasná a nejednoznačná formulace Nejvyššího soudu dávala prostor školským autoritám, aby mohli proces desegregace pozdržet a vyhnout se mu na libovolně dlouhou dobu – roky, někdy i desetiletí. Některé správní obvody využili výkladu formule „s veškerou možnou rychlostí“ například tím, že přijaly plány, které by desegrovaly jednu třídu ročně, začínající u první třídy. Nižší soudy s těmito plány obvykle souhlasily, což znamenalo dosažení plné integrace až po dvanácti letech.¹⁵⁴

Ve školním roce 1963-1964, tedy celých deset let po vydání rozhodnutí prohlašující segregaci jako protiústavní, navštěvovalo školy pro bílé stěží 1% Afroamerických studentů.¹⁵⁵ Důvodem nebyl pouze silný odpor států i jednotlivců popsany výše, ale především zdráhavý přístup politických aktérů k implementaci daného rozhodnutí. Nebyla Kongresem přijata žádná legislativa na federální úrovni, která by přímo segregaci zakazovala a podpořila rozhodnutí Nejvyššího soudu. Ze strany ústavních činitelů se nedostávalo ani podpory základním ideám občanských práv jako takovým.¹⁵⁶

Přestože bylo rozhodnutí po svém vydání velice kritizováno a ne příliš respektováno, některými státy i ignorováno, poskytlo však silný podnět a morální oporu pro rozpoutání již rodícího se celonárodního hnutí za občanská práva a svobody, které nakonec vyústilo v přijetí federálního zákona o občanských právech z roku 1964 (tzv. Civil Rights Act), nadobro zakazující segregaci v USA. Dodnes je považováno za jedno z nejvýznamnějších činů Nejvyššího soudu vůbec.

V následujících letech pak NS USA zakázal sérií velmi stručných rozhodnutí potvrzujících rozhodnutí ve věci *Brown* a zdůrazňující jednotu soudu a jasnost otázky desegregace v oblasti všech veřejných služeb.

¹⁵³ Southern Declaration on Integration, Jižanské prohlášení o integraci. překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. s. 761

¹⁵⁴ GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history*. s. 174

¹⁵⁵ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*. s. 72

¹⁵⁶ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn. s. 5

6 Hnutí za občanská práva

V období 50. a 60. let napříč celými Spojenými státy vypukla vlna protestů bojující za definitivní skončení rasové diskriminace a segregace, zrovnoprávnění Afroameričanů a obnovení jejich volebních práv. Hnutí za občanská práva, zahrnující různé formy protestu (např. bojkot autobusové dopravy, tzv. sit-ins, jízdy svobody a protestní pochody), se vyznačovalo především taktikou nenásilnosti boje a projevy pasivní občanské neposlušnosti.

V roce 1955 byla v alabamském Montgomery zatčena Rosa Parksová za to, že odmítla uvolnit místo v autobuse bílému muži a přesunout se do zadní části vozidla určené pro černošské obyvatelstvo. Po jejím zatčení uspořádala černošská komunita rozsáhlý bojkot autobusové dopravy ve městě Montgomery s požadavkem plné desegregace veřejné autobusové dopravy. Bojkotu se zúčastnilo přibližně 50 000 černošských obyvatel města Montgomery, což mělo za následek pokles tržeb podniku až o 80%. Bojkot trval celých 381 dní, až se případ segregace v autobusech dostal k projednání u federálního soudu, který nařídil desegregaci dopravy.¹⁵⁷ Protest vedl mladý baptistický kazatel Martin Luther King mladší, jenž se stal také přední postavou celého hnutí za občanská práva a který za svůj nenásilný boj za ukončení rasové získal Nobelovu cenu za mír. Rodící se hnutí za občanská práva obohatil o nenásilí a pasivní odpor inspirovaný evangeliem a učením Mahátma Gandhího či Henryho Davida Thoreauho.¹⁵⁸ Založil *Jižní křesťanskou konferenci* (Southern Christian Leadership Conference), organizaci podílející se významným způsobem na hnutí za občanská práva.¹⁵⁹

Na počátku roku 1960 vznikl nový způsob pasivního odporu, a to ve formě tzv. sit-ins. Afroameričtí studenti vysoké školy ve městě Greensboro, ve státě Severní Karolína, usedli k jídelnímu pultu, který nebyl určen pro černochoy, a dožadovali se obsluhy. Přestože byli odmítnuti a byli zároveň také terčem verbálního i fyzického obtěžování, odmítli restauraci opustit. Studentští účastníci hnutí vytvořili *Studentský koordinační výbor nenásilného odporu* (Student Nonviolent Coordinating Committee), který spolupracoval při rozšiřování hnutí s Kingovou křesťanskou konferencí. Postupně se s pomocí spolků rozšířilo hnutí sit-in do ostatních oblastí veřejného života – divadel, kostelů, obchodů, a to po celé zemi.¹⁶⁰

¹⁵⁷ TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Překlad Alena Faltýsková. Praha: NLN Nakladatelství lidové noviny, 2008, s. 679

¹⁵⁸ NASH, Gary B. *Encyclopedia of American history*. New York: Facts on File, c2003. s. 160

¹⁵⁹ NASH, Gary B. *Encyclopedia of American history*. New York: Facts on File, c2003. s. 160

¹⁶⁰ NASH, Gary B. *Encyclopedia of American history*. New York: Facts on File, c2003. s. 5

V květnu 1961 uspořádal *Kongres za rasovou rovnost* (Congress of Racial Equality) další protest – jízdy svobody. Více než 70 000 mladých lidí, černoši i bílí, cestovali napříč celým Jihem země za účelem prověření dodržování precedentu vysloveného Nejvyšší soudem v případě *Boynton v. Virginia* (1960). Ten stanovil, že rasová diskriminace ve veřejné dopravě je nezákonná. „Jezdci svobody“ při cestování čelili vlnám násilí, v Alabamě na protestující zaútočil dav a zapálil autobus. Mnoho studentů bylo zatčeno a v ubohých podmínkách drženo ve vězení. Přes veškerou represi aktivisté pokračovali v nenásilném odporu a protesty nakonec přiměly řadu soukromých podniků k přijetí nesegregačních opatření.¹⁶¹

Další hnutí, jako součást strategie hnutí za občanská práva, byla tzv. Birminghamská kampaň. Kampaň zorganizoval Martin Luther King společně s *Jižní křesťanskou konferencí* za účelem poukázání na nežádoucí situaci Afroameričanů ve městě Birmingham, Alabama. King označil Birmingham jako město s nejsilnějšími segregačními opatřeními v celých Spojených státech.¹⁶² Jižní křesťanská konference zorganizovala hromadné bojkoty veřejných zařízení, pochody a demonstrace, petice za desegregaci obchodů, restaurací a jiných zařízení, a to vše stále v duchu nenásilnosti kampaně. Účelem nenásilnosti vedené kampaně je podle Kinga vyvolat takovou krizi a vytvořit takové napětí, že společnost, která soustavně odmítá vyjednávat, bude nucena zaujmout k problému stanovisko.¹⁶³ Demonstrace byly tvrdě potlačeny policií a řada protestujících včetně Martina Luthera Kinga zatčena. Ve vězení King napsal slavný *Dopis z Birminghamského vězení*, obhajující taktiku nenásilného boje s rasismem: „*Tvrdím, že pokud jednotlivec překročí zákon, jenž je podle jeho svědomí nespravedlivý a ochotně přijme uložený trest tím, že se nechá uvěznit, aby prostřednictvím bezpráví na něm páchaném probudil svědomí společnosti, pak tento člověk ve skutečnosti vyjadřuje zákonu svou nejvyšší úctu.*“¹⁶⁴ Dopis vyvolal celonárodní pozornost k otázce morálního opodstatnění existence segregace a podpořil optimismus celého Afroamerického hnutí za občanská práva.

Prezident Kennedy se pod vlivem událostí v Birminghamu rozhodl, že je potřeba k rasové otázce zaujmout stanovisko a nastolit řešení. V červnu 1963 v projevu k americkému národu vyjádřil nesouhlas s existencí rasové diskriminace ve společnosti a vyjádřil požadavek na přijetí dostatečné legislativy, která by se s problematikou jednou

¹⁶¹ ARSENAULT, Raymond. *Freedom riders: 1961 and the struggle for racial justice*. s. 205

¹⁶² NASH, Gary B. *Encyclopedia of American history*. New York: Facts on File, c2003. s. 160

¹⁶³ GARROW, David. *Bearing the Cross: Martin Luther King, Jr., and the Southern Christian Leadership Conference*, s. 246

¹⁶⁴ Letter from Birmingham City Jail, Martin Luther King, překlad z: TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických*, s. 768

provždy vypořádala. V projevu se vyjádřil, že „(...) *rasová diskriminace nemá v životě a zákonech amerického lidu místo*“¹⁶⁵, že žádá, aby byl přijat příslušný zákon, „(...) *který by zaručoval všem Američanům právo užívat veřejná zařízení – hotely, restaurace, divadla, obchody a podobná zařízení (...)*“ a zároveň zaručoval „*větší ochranu volebního práva.*“¹⁶⁶ Prezident podal návrh nového zákona o občanských právech, který byl z velké části inspirován zákonem o občanských právech z roku 1875. Návrh byl však v Kongresu jižními konzervativci dlouho blokován průtahy v jednání.

Hnutí za občanská práva vyvrcholilo 28. srpna 1963, když se přes 200 000 černošských i bělošských demonstrantů zúčastnilo *Washingtonský pochod za zaměstnání a svobodu*, čímž se zapsalo do dějin USA jako jedno z největších manifestací za lidská práva. Hlavními požadavky organizátorů pochodu bylo především vyvinout tlak k přijetí zákona o občanských právech, který byl stále v jednání Kongresu. Dále protestující žádali zajištění práva na spravedlivý přístup k zaměstnání, řádné bydlení, adekvátní integrované školství a také zaručení volebního práva.¹⁶⁷ Při shromáždění u Lincolnova památníku pronesl Martin Luther King svůj slavný projev za rasovou rovnoprávnost *Mám sen* (I have a Dream). Posluchačům a publiku po celém světě prohlásil: „*A proto vám říkám, přátelé, že ačkoli musíme čelit obtížím, které přináší dnešek a zítřek, mám přesto svůj sen. Je to sen hluboce zakořeněný v americkém snu, podle něhož tento národ jednoho dne povstane a vdechne život skutečnému smyslu své víry – tuto pravdu, že všichni lidé byli stvořeni jako sobě rovní, považujeme za samozřejmou.*“¹⁶⁸ Pochod znamenal velký úspěch a vyvrcholení snah bojovníků za rovnoprávnost a integraci. V roce 1964 byl konečně přijat *zákon o občanských právech* (Civil Rights Act of 1964) a v roce 1965 *zákon o volebním právu* (Voting Rights Act of 1964).

6.1 Zákon o občanských právech z roku 1964

Rok poté, co byl spáchán atentát na prezidenta Kennedyho, se problematiky občanských práv a vydání zákona o občanských právech chopil nastupující prezident Lyndon B. Johnson. Prezident žádal po Kennedyho smrti schválení odkládaného zákona o

¹⁶⁵ TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických*. s. 692

¹⁶⁶ Radio and Television Report to the American People on Civil Rights, June 11, 1963. *John F. Kennedy Presidential Library and Museum* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Research/Ready-Reference/JFK-Speeches/Radio-and-Television-Report-to-the-American-People-on-Civil-Rights-June-11-1963.aspx>; překlad autorka

¹⁶⁷ NASH, Gary B. *Encyclopedia of American history*. New York: Facts on File, c2003. s. 5

¹⁶⁸ I have a dream, Martin Luther King ml.; překlad z: KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s 765

občanských právech jako hold zemřelému státníkovi. Zákon byl podepsán 2. července 1964 a znamenal nejradikálnější opatření, jaké kdy Kongres v této oblasti přijal.¹⁶⁹

Zákon, který byl namířen především proti rasové diskriminaci, obsahuje několik zásadních ustanovení. Část I. zákona, týkající se volebního práva, obsahuje zákaz uplatňování zvláštních opatření, které voliči musí splnit jako podmínky přístupu k volbám. Ustanovení však neruší testy gramotnosti jako jedny z požadavků účasti na volbách. Tyto testy však tímto způsobem de facto vylučují Afroameričany a ostatní chudé voliče z výkonu volebního práva a porušují rovné volební právo.¹⁷⁰ Uplatňování testů gramotnosti je definitivně zakázáno vydáním zákona o volebním právu z roku 1965.

Pro svůj význam je pak vyzvedávána II. část zákona, která prohlásila za nezákonnou diskriminaci v ubytovacích zařízeních, restauracích, divadlech a ve všech dalších veřejných zařízeních zapojených v mezistátním obchodu. Stanovuje, že každý bez ohledu na rasu, barvu pleti, náboženství, národnost má rovné právo na užívání těchto zařízení. Podle ustanovení jsou zproštěny pouze soukromé kluby, zároveň však v tomto případě nedefinuje pojem „soukromý“, což dává prostor k různým výkladům.¹⁷¹ Druhá část zákona byla v roce 1964 podrobena zkoušce ústavnosti v případě *Heart of Atlanta Motel Inc. V. United States*. Nejvyšší soud prohlásil, že Kongres nepřekročil vydáním zákona o občanských právech své pravomoci stanovené Ústavou v oblasti obchodu mezi státy. Kongres má v rámci tzv. *Commerce clause*¹⁷² pravomoc přikázat soukromým podnikům poskytujícím služby, aby obsluhovali i jiné zákazníky než pouze bělochy, tedy aby dodržovali zákaz diskriminace.¹⁷³ Od roku 1964 Nejvyšší soud v řadě rozhodnutí rozšířil dosah čtrnáctého dodatku na i na soukromé osoby porušující zákaz diskriminace.

Část III. nařizuje desegregaci veřejných zařízení, část IV pak integraci veřejného školství a zároveň opravňuje Ministra spravedlnosti zahájit řízení k urychlení desegregace školských zařízení. Část VI. opravňuje (ne však přikazuje) orgány státní moci zastavit přísun prostředků školám, které uplatňují diskriminační politiku. Toto ustanovení významně přispělo k desegregaci školství.

Oddíl VII. zakázal diskriminaci v zaměstnání (v soukromých i veřejných podnicích) na základě rasy, barvy pleti, náboženství, národnosti atd. Zákon také ustanovuje Komisi pro

¹⁶⁹ TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických*. s. 33

¹⁷⁰ Civil Rights Act of 1964; dostupné z: http://library.clerk.house.gov/reference-files/PPL_CivilRightsAct_1964.pdf; překlad vlastní

¹⁷¹ tamtéž

¹⁷² klauzule o obchodu se týká článku 1, oddíl 8, klauzule 3 Americké Ústavy a dává pravomoc Kongresu řídit obchod se zahraničím a mezi státy USA navzájem

¹⁷³ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva* s. 432

stejné příležitosti v zaměstnání (Equal Employment Opportunity Commission). Ta je oprávněna k vyšetřování stížností týkajících se diskriminace na pracovišti a také podat žalobu proti zaměstnancům porušujícím zákon o volebním právu. V následujících letech se v souvislosti s tímto ustanovením dostalo k Nejvyššímu soudu několik případů, mezi kterými je významný např. *Griggs v. Duke Power Company* z roku 1971.

6.2 Zákon o volebním právu z roku 1965

Po úspěchu v podobě přijetí zákona o občanských právech obrátil Martin Luther King svůj boj na problematiku nerovnosti přístupu k volbám. Uspořádal pochod ve městě Selma, Alabama, kde se více než 2000 osob snažilo neúspěšně zaregistrovat k volbám. Když protestující odmítli odejít, více než 1500 z nich bylo zatčeno. Martin Luther King spolu s Jižanskou křesťanskou konferencí uspořádal mnoho dalších protestů napříč celým státem Alabama. Hnutí za vyřešení volební otázky ve státě Alabama sílilo, kdy se jej nakonec zúčastnilo více než 50 000 osob. Reakcí na nepokoje ve městě Selma bylo přijetí dalšího významného zákona v oblasti občanských práv – *zákona o volebním právu z roku 1965*.¹⁷⁴

Zákon zajišťuje všem osobám rovnoprávný přístup k volbám a rovné volební právo. Cílem zákona bylo odstranit všechny záminky (test gramotnosti a znalosti Ústavy), kterými bylo černošskému obyvatelstvu doposud bráněno ve výkonu volebního práva. Efektivní opatření k překonání tohoto stavu odporujícího patnáctému dodatku Ústavy pak byla přijata zejména ve státech a volebních obvodech s výraznou historií diskriminačních praktik v oblasti volební. Tyto státy nebyli oprávněni implementovat žádné změny ovlivňující volby bez souhlasu Ministerstva spravedlnosti.¹⁷⁵

Přijetím zákona o občanských právech z roku 1964 a zákona o volebním právu byl stanoven definitivní konec právní segregace a diskriminace v zemi, která se utvářela po mnoho desítek let. Ačkoli však došlo k definitivnímu formálnímu zákazu na úrovni zákona, k faktickému odstranění diskriminace a segregace ve společnosti, která byla v zemi zakořeněná po mnoho let, dochází pomaleji. Jak uvádí autoři v knize *Dějiny Angloamerického práva*: „*Jakkoliv ovšem před zákonem došlo k nepopíratelnému zrovnoprávnění amerických rasových minorit s bílou většinou, nelze zapomínat, že fakticky zůstávají USA především ze sociálních příčin nadále hluboce rasově rozdělenou zemí. Hlavně*

¹⁷⁴ NASH, Gary B. *Encyclopedia of American history*, s. 161

¹⁷⁵ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva* s. 432

ve vztahu mezi černochoy a bělochy lze hovořit o kompaktních rasově oddělených územích ro bydlení (...)¹⁷⁶

6.3 Loving v. Virginia

Poslední oblastí rasové segregace, která stále existovala po vydání zákona o občanských právech z roku 1964, byl zákaz mezirasových sňatků. Mildred Loving a Richard Perry Loving, rasově smíšený pár, uzavřeli manželství roku 1958 ve státě Washington D.C. Oba byli občany státu Virginia, ve kterém však platil *zákon o rasové integritě (Racial Integrity Act of 1925)*, který zakazoval sňatek mezi občany různých ras, stanovující trest odnětí svobody jeden až pět let v případě jeho porušení. Manželský pár byl za porušení zmíněného zákona odsouzen na jeden rok trestu odnětí svobody. Poté, co všechny soudy nižšího stupně potvrdily soulad zákona o rasové integritě s klauzulí o stejné ochraně zákona čtrnáctého dodatkem Ústavy, obrátili se manželé k Nejvyššímu soudu.¹⁷⁷

Nejvyšší soud USA prohlásil jednomyslně, že státní zákony zakazující sňatek mezi občany různých ras jsou neústavní, čímž definitivně ukončil všechna omezení týkající se rasově smíšených sňatků v celých Spojených státech. Soud neuznal argumentaci státu Virginie, podle níž se nejednalo o rasovou diskriminaci, neboť efekt zákona dopadal stejnou měrou na bílou i černou rasu, a naopak konstatoval, že zákony, které rozdělují osoby podle ras, jsou ze své podstaty podezřelé.¹⁷⁸

¹⁷⁶ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. s.434

¹⁷⁷ Loving v. Virginia, 388 U.S. 1 (1967), Dostupné z LOVING v. VIRGINIA, 388 U.S. 1 (1967). Find Law, Cases and Codes [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z:

<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=388&invol=1> ; překlad vlastní

¹⁷⁸ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*, s. 432

7 Politika vyrovnávací akce

Pojem vyrovnávací akce (affirmative action) poprvé užil prezident Kennedy ve vládním nařízení 10925 zakazující diskriminaci ze strany soukromých podniků poskytujících služby. Nařízení přikazovalo, aby tyto soukromé podniky zavedly opatření vyrovnávací akce, které zamezí danou diskriminaci. Myšlenku dále rozvedl prezident Lyndon Johnson, když v jednom ze svých projevů prohlásil: „Nestačí pouze otevřít brány příležitostí. Všichni občané naší země musí mít schopnost těmito branami projít. Toto je jednou z dalších a intenzivnějších etap boje za občanská práva. Neusilujeme již pouze o svobodu, ale i příležitost – ne pouze o spravedlnost danou zákonem, ale o lidské schopnosti – ne pouze o rovnost jako právo a teorii, ale rovnost jako skutečnost a jako výsledek.“¹⁷⁹

Afirmativní akce zahrnuje řadu veřejných i soukromých programů, politických postupů a procesů, které mají za úkol přispět ke zvýšení zaměstnanosti, postupu v zaměstnání, zajistit pro rasové menšiny zvýhodněný přístup k výkonu povolání a také přístupu k vyššímu vzdělání.¹⁸⁰

Z počátku hlavní myšlenkou politiky vyrovnávací akce bylo nejen zamezit vznik a přítomnost diskriminace, ale také měla sloužit jako opatření k nápravě v minulosti spáchaných křivd na rasových menšinách. Ke zmírnění těchto dlouhotrvajících nepříznivých dopadů dřívější diskriminace musí veřejný i soukromý sektor přijmou opatření zajišťující přístup těchto skupin ke vzdělání a zaměstnání.¹⁸¹ Vyrovnávací programy, které mají za úkol zvýšení zastoupení menšin na univerzitách a zaměstnáních, spočívají ve zvýšeném přijímání uchazečů, zvýhodněném zacházení a v zavedení „rasových kvót“. Tyto kvóty mají přispět k tomu, aby se především černošskému obyvatelstvu dostalo procentuálně odpovídajícímu zastoupení v zaměstnáních a univerzitách.¹⁸²

V polovině 70. let 20. století se k původním důvodům o oprávněnosti a správnosti afirmativní akce připojil další argument. Tím je myšlenka, že společnost i vláda má opodstatněný zájem na dosažení různorodosti kolektivu na pracovištích či na univerzitách, a to nejen protože přispívá ke zkvalitnění podmínek menšinových skupin ve společnosti, ale také vzhledem k výhodám, které tato rozmanitost přináší dotčeným institucím. Například

¹⁷⁹ KRANZ, Rachel. *Affirmative action.*, s. 16.

¹⁸⁰ JANDA, Kenneth. *Výzva demokracie: systém vlády v USA.* s. 345

¹⁸¹ JANDA, Kenneth. *Výzva demokracie: systém vlády v USA.* s. 345

¹⁸² KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva.* s. 432

vedení univerzit tvrdí, že rasová různorodost ve studentském kolektivu je obrovským přínosem ve vzdělávání.¹⁸³

Výše uvedená opatření afirmativní akce, především zavedení „rasových kvót“, se však setkávají s kritikou odpůrců, kteří tvrdí, že opatření takto způsobují nespravedlivou diskriminaci („diskriminaci naruby“) osob, které jsou samy bez viny. Základním argumentem oponentů je, že afirmativní akce upírá spravedlnost jednotlivcům ve prospěch rasově vymezených skupin. Tím je opět porušována „barvoslepost“ právního řádu a je porušováno ústavní právo jednotlivců (kteří nejsou příslušníky cílových menšinových skupin) „o stejné ochraně zákona“ zakotvené ve čtrnáctém dodatku.¹⁸⁴ Tyto argumenty se dostaly pochopitelně také v řadě případů před Nejvyšší soud USA. Nejdříve bych uvedla případ *Regents of the University of California v. Bakke*, který se zabýval ústavností „rasových kvót“ jako součásti programu afirmativní akce.

7.1 Regents of the University of California v. Bakke

Období 70. let minulého se vyznačovalo všeobecným znepokojením nad nedostatečným zastoupením menšin v právnických, lékařských a dalších profesích. Mnoho univerzit po celé zemi proto přijali různé směrnice za účelem dosažení vyšší různorodosti studentského kolektivu a zaručení dostatečného zastoupení menšin.

Lékařská fakulta Kalifornské univerzity přijala také řadu kontroverzních vyrovnávacích směrnic, které se tak staly předmětem sporu *Regents of the University of California v. Bakke*. Univerzita z celkového počtu 100 přijímaných studentů rezervovala 16 míst pro tzv. „kvalifikované menšiny“ (studenti afroamerického, hispánského, asijského či indiánského původu). O přijetí těchto 16 studentů rozhodovala komise odlišná od komise rozhodující o přijetí ostatních studentů. O místa rezervovaná pro příslušníky rasových menšin, se nemohli běloši ucházet.¹⁸⁵

Allan Bakke, bělošský student, se dva roky snažil dostat ke studiu medicíny na kalifornské univerzitě a nikdy nebyl přijat, přestože jeho předpoklady pro přijetí – průměr známek a výsledky testů, převyšovaly výsledky přijatých příslušníků menšin. Bakke u soudu tvrdil, že nebyl univerzitou přijat pouze na základě rasy, čímž univerzita porušila klauzuli „o stejné ochraně zákona“ čtrnáctého dodatku Ústavy zaručující stejnou ochranu všem občanům bez ohledu na rasu. Bakke dále uvedl, že vyrovnávací program univerzity je v rozporu

¹⁸³ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 17

¹⁸⁴ HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*, s. 10

¹⁸⁵ KRANZ, Rachel. *Affirmative action*. s. 45

s Kalifornskou Ústavou a zákona o občanských právech z roku 1964.¹⁸⁶ Kalifornská univerzita argumentovala, že by Nejvyšší soud měl vzít v potaz, že předmětem jejich programu vyrovnávací akce je dosažení pozitivního a neškodného cíle.

Nejvyšší soud rozhodl, že systém přísných početních kvót je v rozporu se čtrnáctým dodatkem Ústavy, konkrétně porušuje klauzuli „o stejné ochraně zákona“ čtrnáctého dodatku a nařídil, aby byl Alan Bakke na lékařskou fakultu přijat. Zároveň však došel k závěru, že rasa nebo etnikum může být činitel, který lze brát v úvahu v přijímacím řízení.¹⁸⁷ Potvrdil tedy, že systém afirmativní akce je tedy za splnění určitých okolností v souladu s Ústavou. Soud rozhodl těsně v poměru 5:4, rozhodnutí obsahovalo mnoho různých odůvodnění a názorů a chybělo tedy stanovisko většiny. Nedalo se tudíž s určitostí říci, který názor mají nižší soudy a instituce vzít v potaz v budoucím rozhodování ohledně vyrovnávací akce. Jedním z nejdůležitějších a rozhodujících právních názorů soudu patří soudci Lewisovi Powellovi. V následujících letech se vzdělávající instituce praktikující vyrovnávací akce přizpůsobily požadavkům, které soudce Powell ve svém názoru vyslovil.¹⁸⁸

Powell vyvodil, že jakékoliv rozlišování na základě rasy (bez ohledu na povahu úmyslu tohoto rozlišování), by mělo být podrobeno přísnému přezkumu důvodu rozlišení (tzv. *strict scrutiny*)¹⁸⁹. Dále došel k závěru, že opatření systému kvót Kalifornské univerzity, nevyhovuje tomuto přísnému přezkumu rozlišení, a tedy „(...) *upřednostňování členů určité skupiny pouze z důvodu jejich rasového či etnického původu je diskriminační samo o sobě. Ústava toto zakazuje.*“¹⁹⁰ Na druhé straně Powell také uvedl, že zájem společnosti (*compelling interest*)¹⁹¹ na rozmanitosti ve vzdělání může obstát test *strict scrutiny* a může tedy ospravedlňovat formu upřednostňování menšin v přijímacím řízení na univerzity. Pokud by tedy univerzita argumentovala, že dosažení rozmanitosti studentského kolektivu je

¹⁸⁶ KRANZ, Rachel. *Affirmative action*. s. 45

¹⁸⁷ *Regents of Univ. of California v. Bakke* - 438 U.S. 265 (1978). Justia US Supreme Court Center [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/438/265/case.html> ; překlad vlastní

¹⁸⁸ KRANZ, Rachel. *Affirmative action*, s. 28

¹⁸⁹ Autoři knihy *Rovnost a diskriminace*, str. 48-49 podávají vysvětlení testu *strict scrutiny* takto: Při zkoumání, zda se jedná v konkrétním případě o diskriminaci, se musí přihlídnout, zda se jedná o rozlišování na základě „podezřelého kritéria“ nebo „neutrálního kritéria“. Příkladem „podezřelého kritéria“ je rozlišování na základě rasy. Kvalifikovanému „podezřelému“ kritériu pak odpovídá přísný přezkum důvodu rozlišení (*strict scrutiny*), podle něhož rozlišování na základě podezřelého kritéria lze ospravedlnit mimořádně významným zájmem státu na dosažení určitého veřejného cíle, který ospravedlní zakázané rozlišení, pokud toho cíle nelze dosáhnout jinak. Proto i vyrovnávací akce ve prospěch rasově určených menšin je v zásadě nepřijatelná, a pouze mimořádně významné důvody mohou převážet soudem prosazovaný přísný přezkum. Příkladem může být zájem společnosti na diverzně ve vzdělávání.

¹⁹⁰ *Regents of Univ. of California v. Bakke* - 438 U.S. 265 (1978). Justia US Supreme Court Center [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/438/265/case.html> ; překlad vlastní

¹⁹¹ KRANZ, Rachel. *Affirmative action*. s. 45

důvodem zavedení vyrovnávacích opatření, jednalo by se o zájem, který by přísnému přezkumu (*strict scrutiny*) obstál.

Powell odmítl, že by vyrovnávací akce mohla být odůvodněna zájmem na odstranění historicky daného deficitu tradičně znevýhodněných menšin v určitých vysokoškolsky vzdělaných profesích. Stejně tak odmítl argument odčinění nevýhod daných diskriminací v minulosti, neboť to by zatížilo nevinné třetí osoby, které za takovou diskriminaci nenesou žádnou odpovědnost.¹⁹²

Rozhodnutí *Regents of the University of California v. Bakke* je možno považovat za jedno z nejznámějších rozhodnutí týkající se zhodnocení politiky afirmativní akce pro její kontroverznost. Politika vyrovnávací akce byla vždy předmětem kritiky jejích odpůrců, kteří zdůrazňovali, že její aplikací vzniká diskriminace naruby. Argument diverzity ve vzdělání formulovaný soudcem Powellem byl hlavním precedentem v několika dalších desetiletích, kterým zastánci afirmativní akce obhajovali její ústavnost. Powellův názor měl také obrovský vliv na zformování dalšího zásadního rozhodnutí na poli afirmativní akce - *Grutter v. Bollinger* (2003), kde byl jeho názor dále rozveden.

7.2 Grutter v. Bollinger

Jedná se o další případ zabývající se otázkou ústavnosti programů afirmativní akce na univerzitách. Nejvyšší soud rozhodl většinou 5 ku 4, že vyrovnávací akce na amerických veřejných univerzitách je ústavní, zvýhodňovat však nelze mechanicky.¹⁹³ Mimo jiné také stanovil, že pokud univerzity v systému přijímacího řízení jako jeden z faktorů přijetí zohledňují příslušnost k menšině (skupiny osob s nedostatečným zastoupením), ale zároveň berou v potaz i další faktory, nejedná se o systém rasových kvót, který je v rozporu s Ústavou podle rozhodnutí *Regents of the University of California v. Bakke*.

Barbara Grutter se v roce 1996 hlásila na prestižní právnickou fakultu Michiganské univerzity, avšak nebyla přijata, přestože dosáhla ve svém studiu na pregraduálním stupni i v přijímacích testech výborných výsledků. Na fakultu bylo zároveň přijato několik uchazečů ze skupin, které fakulta upřednostňuje v rámci politiky vyrovnávací akce, přestože dosáhli v přijímacím procesu horších výsledků než ona sama. Barbara Grutter podala na právnickou fakultu žalobu, neboť se domnívala, že v průběhu přijímacího řízení byla diskriminována na základě rasy. Tvrdila, postup univerzity je protiústavní, v rozporu se čtrnáctým dodatkem

¹⁹² *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn, s. 275

¹⁹³ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn, s. 417

prohlašujícím rovnou ochranu práv a zároveň s oddílem VI zákona o občanských právech z roku 1964, který zakazuje diskriminaci.¹⁹⁴

Federální distriktní soud dal žalobkyni za pravdu a rozhodl, že program přijímacího řízení Michiganské univerzity je protiústavní, neboť jasně a přímo upřednostňuje příslušnost k rasové menšině. Dále se vyslovil, že tento program přijímacího řízení je k nerozeznání od systému rasových kvót. Následně však toto rozhodnutí odvolací soud změnil a žalobu zamítl. Příklad se tak dostal až k Nejvyššímu soudu, který jej akceptoval společně s obdobnou kauzou, která řešila ústavnost vyrovnávací akce pregraduálních fakult michiganské univerzity (*Gratz v. Bollinger*).¹⁹⁵

Univerzita argumentovala, že zde existuje významný zájem státu (*compelling interest*) na zajištění „kritické masy“ menšinových studentů (zejména Afroameričanů a studentů hispánského úvodu) v kolektivu univerzity: *V rámci svého cíle 'sestavit ročník jednak výjimečně akademicky kvalifikovaný a široce různorodý', právnická fakulta usiluje o 'nábor kritické masy' menšinových studentů. (...) Výhody takové politiky jsou podstatné. (...) přijímací politika právnické fakulty usiluje o dosažení 'mezirasového porozumění', pomáhá odbourat rasové stereotypy, a 'umožňuje studentům lépe porozumět osobám odlišných ras.'* (...) *Tyto výhody jsou 'důležité a uznáníhodné', protože 'diskuse ve třídě je živější, oduševnělejší, a jednoduše záživnější' tam, kde studenti pochází z 'co nejrůznějšího prostředí'.*¹⁹⁶ Univerzita dále uvedla, že kritérium rasy je v celém přijímacím řízení pouze jedno z mnoha faktorů. Mezi tato kritéria patří např. reputace univerzity předchozího studia, odborná doporučení k přijetí, motivační dopis, pracovní či studijní zkušenosti. Přijímací politika Michiganské univerzity umožňuje přijetí studenta s nižšími výsledky na úkor ostatních s vyššími, a to v případě pokud přijetí daného studenta pomůže dosáhnout různorodosti studentského kolektivu. Tato různorodost má podle univerzity potenciál obohatit vzdělávání všech, a tudíž v souhrnu zvýšit kvalitu a úroveň instituce. Dále univerzita argumentovala, že v politice přijímacího řízení nerezervuje přesný počet míst pro minoritní skupiny, ale usiluje o přijetí užitečného počtu či „kritickou masu“ studentů, studentů s nedostatečným zastoupením.¹⁹⁷

Nejvyšší soud dal univerzitě za pravdu a uvedl, že vyrovnávací akce Michiganské univerzity je v souladu s Ústavou. Existuje zde totiž převažující zájem státu na politice

¹⁹⁴ BREYER, Stephen G. *Active liberty*. New York: Oxford University Press, 2008. s. 74

¹⁹⁵ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn s. 418

¹⁹⁶ *Grutter v. Bollinger*, 539 U.S. 306 (2003), překlad z: *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn, s. 420; Nejvyšší soud cituje stanovisko právnické fakulty

¹⁹⁷ *Grutter v. Bollinger*. Duke Law [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <https://www.law.duke.edu/publiclaw/supremecourtonline/certgrants/2002/gruvbol>

vyrovnávací akce, a tímto zájmem je podle Nejvyššího soudu zájem na rozmanitosti studentského kolektivu.¹⁹⁸ Soud také citoval mnoho studií, jež dokazují výhody vzdělávání v rasově, etnicky či jinak smíšeném kolektivu. Odkázal např. na odborné vyjádření tzv. přátel soudu (*Amici Curiae*)¹⁹⁹: „*Takovéto výhody nejsou teoretické, ale skutečné, protože hlavní americké firmy přesvědčivě ukázaly, že dovednosti potřebné v současném čím dál tím více globálním obchodě mohou být rozvinuty jen tak, že se studenti vystaví kontaktu s různými lidmi, kulturami, idejemi a názory.*“²⁰⁰ Nejvyšší soud se s názory přátel soudu ztotožnil, dále zdůraznil flexibilitu politiky vyrovnávací akce v přijímacím řízení: „*(...) univerzity mohou vzít rasu nebo etnicitu na zřetel jen jako eventuální další 'plus' v přihlášce daného uchazeče, přičemž kandidát nesmí být izolován ze srovnání s ostatními kandidáty, se kterými soutěží. (...) přijímací programi musí být natolik flexibilní, že posoudí všechny důležité prvky diverzity ve světle určitých kvalifikací každého jednotlivého uchazeče, a musí je tak postavit do jedné řady při posuzování jejich studijních schopností, jakkoliv nemusí těmto schopnostem vždy přisuzovat stejnou váhu.*“²⁰¹

Z uvedeného vyplývá, že nelze, aby vyrovnávací akce probíhala mechanicky. Nelze tak paušálně preferovat na základě rasy, například automatickým přidáním počtu bodů, či předepsat rasové kvóty. Je však přípustné, aby fakulta operovala flexibilně pojatým „kritickým“ podílem minoritních studentů na univerzitě, ačkoliv tento podíl nesmí mít povahu rigidně pojaté kvóty. Politika vyrovnávací akce musí být realizována v mezích nutných pro dosažení diverzity studentů na dané škole.²⁰²

Soud dále uvedl, že nutnost brání rasy v potaz v přijímací politice je časově omezena: „*Jsmo si samozřejmě vědomi toho, že klíčovým důvodem Čtrnáctého dodatku bylo ukončit jakoukoliv vládní diskriminaci na základě rasy. I proto musí být přijímací politika beroucí v potaz rasu sazečů omezena v čase. (...) Zakotvení permanentního ospravedlnění k takové politice by bylo v rozporu s tímto fundamentálním principem rovnosti. (...) Bereme právníckou fakultu za slovo, že by nic nepreferovala více než nalézt rasově neutrální přijímací politiku, a že ukončí rasově podmíněný přijímací program, jen co se to stane*

¹⁹⁸ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn, s. 423

¹⁹⁹ *Amici Curiae* je označení osob, které nejsou strany sporu, avšak podá soudu informaci ve formě odborného vyjádření o svém právním pohledu na projednávanou věc; MCLAUCHLAN, Judithanne Scourfield. *Congressional participation as amicus curiae before the U.S. Supreme Court*. s. 183

²⁰⁰ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn, s. 423

²⁰¹ tamtéž, s. 420

²⁰² tamtéž, s. 423

*prakticky uskutečnitelné. (...) Předpokládáme, že za 25 let již nebude užití rasově podmíněných preferencí k dosažení různorodosti potřebné.*²⁰³

Jediný soudce, který hlasoval proti, uvedl ve svém stanovisku: „*Je nepochybné, že každým rokem právnická fakulta přijme několik černochoů, kteří by byli přijati i bez rasové diskriminace. Kdo však může rozlišit mezi těmi, kdo by přijati v každém případě byli, a těmi, kdo ne? Většina černochoů je na právnickou fakultu přijata díky diskriminaci, a kvůli této politice pak všichni nesou nálepku těch, co si studium nezasloužili*“²⁰⁴ Soudce Thomas argumentuje, že politika afirmativní akce v přijímacím řízení na michiganské univerzitě nespravedlivě dopadá i na ty černochoy, kteří by uspěli i bez diskriminace.

V současné době se čím dále více začínají objevovat nesouhlasné názory s politikou vyrovnávací akce. Například v roce 2006 proběhlo ve státě Michigan celostátní referendum novelizující ústavu státu, která vyrovnávací akci zakázala.

²⁰³ *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn s. 421

²⁰⁴ *tamtéž*, s. 422

Závěr

Otázka rasismu a rasové diskriminace ve Spojených státech je záležitostí dlouhodobě zakořeněnou a prošla komplikovanou historií. Pramení z institutu otroctví, jenž byl dvě stě let součástí každodenního života v zemi. Spor o otroctví také postupně směřoval k rozdělení země, které nakonec vyvrcholilo v Občanskou válku. Institut otroctví byl oficiálně zrušen až přijetím rekonstrukčního třináctého dodatku Ústavy. Významným přelomem v ústavní ochraně občanských práv a svobod v historii bylo však přijetí dalšího rekonstrukčního čtrnáctého dodatku Ústavy a především jeho klauzule o rovné ochraně zákona, která měla sloužit ke zrovnoprávnění všech osob na území Spojených států. Dodatky a především pojem „rovnost před zákonem“ prošly po válce mnoha protichůdnými interpretacemi. Domnívám se, že jednu z nejdůležitějších rolí v právním výkladu a vývoji nahlížení na rasu a na občanskou rovnost sehrál především Nejvyšší soud USA. Vývoj judikaturní činnosti zpočátku sice odrážel vnímání problematiky v americké společnosti (viz případ Plessy v. Ferguson, který v období plně rozvinuté segregace v celé společnosti, potvrdil její ústavnost ve formě doktríny „odděleně, ale rovně“), avšak postupně svým progresivním myšlením po druhé světové válce přispěl k ukončení diskriminace a segregace.

Přestože v období před druhou světovou válkou již existovala snaha o zrušení diskriminace a zrovnoprávnění Afroameričanů, k největšímu posunu boje za jejich občanská práva však dochází až po druhé světové válce. Po účasti Spojených států ve druhé světové válce a boji proti německému nacismu byla existence rasismu ve vlastní zemi neúnosná, kdy mnozí považovali tento fakt za při nejmenším paradoxní. Také zacházení s Američany japonského původu za druhé světové války ve formě internace bylo považováno za skvrnu na reputaci USA. Spojené státy si vysloužily kritiku i ze zahraničí a ze strany velkého soupeře Sovětského svazu. Prezident Truman přispěl velkou měrou v boji za rovnoprávnost vydáním desegregačních vládních nařízení. Dochází k ukončení segregace v ozbrojených silách a v některých oblastech zaměstnání.

K zásadnímu přelomu v postoji k rasové otázce však dle mého názoru dochází až v 50. a 60 letech, kdy největším činitelem v boji byl Nejvyšší soud USA a také obrovské celospolečenské hnutí za občanská práva. V roce 1954 vydává Nejvyšší soud rozhodnutí Brown v. Board of Education of Topeka, jež je dnes pokládáno za nejvýznamnější rozhodnutí soudu v této otázce a nejzásadnější počín v ústavní ochraně občanských a lidských práv. Rozhodnutí prohlásilo zákonnou segregaci, jakož i doktrínu „odděleně, ale rovně“ za

protiústavní a zrušilo předchozí rozhodnutí *Plessy v. Ferguson*. Přestože se rozhodnutí veskrze neseťkalo s pozitivním přijetím a k faktickému ukončení segregace dochází až o mnoho let později, podnítilo propuknutí hnutí za občanská práva. Svou roli zde jednak sehrála organizace NAACP, významné vůdčí osobnosti jako Martin Luther King mladší, Rosa Parksová, ale i jednotlivci, kteří se do boje za zrovnoprávnění Afroameričanů v podobě občanské neposlušnosti a nenásilných protestů zapojili. Vyvrcholením všech těchto snah je pak vydání zákona o občanských právech roku 1964, jež definitivně zakázal jakoukoliv formu rasové diskriminace ve všech aspektech života americké společnosti, a zákona o volebním právu zakotvujícím rovné volební práva všech osob bez ohledu na rasu či barvu pleti.

Zákonem tedy byl jasně stanovený zákaz jakékoliv diskriminační a segregáčnické činnosti, avšak proces vedoucí k faktickému zrovnoprávnění těchto osob trval ještě mnoho dalších let. Následující léta se vyznačují snahou o odčinění nespravedlnosti a křivd minulých let, o zapojení Afroameričanů do společnosti a úsilím o zamezení přítomnosti diskriminace v podobě různých programů, například politiky vyrovnávací akce. Některá opatření vyrovnávací akce se však neobejdou bez kritiky jejich odpůrců, kteří označují programy vyrovnávací akce za diskriminaci naruby a v programu vidí porušení ústavního práva ostatních osob na rovnost před zákonem. Spory o ústavnost rasově podmíněné politiky vyrovnávací akce se dostávají k Nejvyššímu soudu i v současnosti, kdy v případě *Grutter v. Bollinger* z roku 2003 Nejvyšší soud prohlásil soulad politiky s Ústavou. Dále vyjádřil, že dosažení plně rasově neutrální společnosti je stále otázkou budoucnosti.

Z výše uvedeného je patrné, že s rasovou otázkou se Spojené státy potýkaly po celou dobu jejich existence. Vývoj ochrany občanských práv jednotlivce je nutno vykládat v kontextu celé historie USA, kdy mnoho různých faktorů přispělo k dosažení rovnosti Afroameričanů. Z těchto faktorů bych vyzvedla především judikaturní činnost Nejvyššího soudu, který svými pokrokovými rozhodnutími ovlivnil chápání občanských práv v zemi. Z jeho rozhodovací činnosti v tomto období se lze domnívat, že opouští svůj konzervativní přístup k věci příznačný pro dobu předcházející a zaujímá progresivistické stanovisko. Po druhé světové válce u něj můžeme tedy zaznamenat pokrokové tendence příznačné pro dané období. Dále v boji významně přispěla Asociace pro podporu barevných (NAACP) svou mnohaletou soustavnou prací v oblasti soudního vyjednávání. Na závěr nelze také opomenout nenásilný odpor samotných Afroameričanů v hnutí za občanská práva.

Bibliografie

Monografie

ARSENAULT, Raymond. *Freedom riders: 1961 and the struggle for racial justice*. Oxford: Facts on File, c2003. ISBN 9780195327144.

BRADY, Thomas A, Heiko Augustinus OBERMAN a James D TRACY. *Handbook of European history, 1400-1600: late Middle Ages, Renaissance, and Reformation*. New York: E.J. Brill, 1994-. ISBN 90040976001.

BREYER, Stephen G. *Active liberty*. New York: Oxford University Press, 2008. 200 s. ISBN 9780199227075.

DACÍK, Tomáš. *Člověk a rasa*. 1. vyd. Brno: CERM, 2001, 130 s. ISBN 80-720-4216-5.

DAVIS, David Brion. *Inhuman bondage: the rise and fall of slavery in the New World*. New York: Oxford University Press, 2006, 440 s. ISBN 01-951-4073-7.

FONER, Eric. *Give me liberty!: an American history*. 3rd ed. New York: W.W. Norton, c2011, xlv, 1211122. ISBN 03-939-3430-6.

FONER, Eric. *The fiery trial: Abraham Lincoln and American slavery*. 1st ed. New York: W. W. Norton, c2010, 426 s. ISBN 978-039-3066-180.

FRIEDMAN, Lawrence Meir. *A history of American law*. 2nd ed. New York: Simon, c1985, 781 s. ISBN 06-718-1591-1.

GARNER, Bryan A a Henry Campbell BLACK. *Black's law dictionary*. 7th ed. St. Paul, Minn.: West Group, 1999, 1738 s. ISBN 03-142-2864-0.

GARROW, David. *Bearing the Cross: Martin Luther King, Jr., and the Southern Christian Leadership Conference*. William Morrow and Company. 800 s. ISBN 0-688-04794-7.

GORDON-REED, Annette. *Race on trial: law and justice in American history*. New York: Oxford University Press, 2002, 234 s. ISBN 01-951-2280-1.

HALL, Kermit a David Scott CLARK. *The Oxford companion to American law*. New York: Oxford University Press, 2002, 912 s. ISBN 01-950-8878-6.

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

JANDA, Kenneth. *Výzva demokracie: systém vlády v USA*. Vyd. 1. Sociologické nakladatelství, 1998. 423 s. ISBN 80-858-5054-0.

KLARMAN, Michael J. *From Jim Crow to civil rights: the Supreme Court and the struggle for racial equality*. New York: Oxford University Press, 2004, 655 s. ISBN 01-951-2903-2.

KRANZ, Rachel. *Affirmative action*. New York: Facts on File, c2002, 296 s. ISBN 08-160-4733-2.

Kronika druhé světové války. 1. české vyd. Překlad Jan Gebhart. Praha: Fortuna Print, 2000, 520 s. ISBN 80-861-4461-5.

KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. Vyd. 2., V nakl. Leges vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 871 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7212-875.

MACHALOVÁ, Tatiana. *Lidská práva proti rasismu*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2001, 263 s, ISBN 80-723-9099-6.

MCLAUHLAN, Judithanne Scourfield. *Congressional participation as amicus curiae before the U.S. Supreme Court*. New York. ISBN 15-933-2088-4.

NASH, Gary B. *Encyclopedia of American history*. New York: Facts on File, c2003. ISBN 081-605-0791-11.

POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 5., dopl. a rozš. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2006, 511 s. ISBN 80-717-9536-4.

PROJECT EDITORS, Jeffrey Lehman. *West's encyclopedia of American law.* 2nd ed. Detroit: Gale, 2005. ISBN 07-876-9373-1.

QUARLES, Chester L. *The Ku Klux Klan and related American racialist and antisemitic organizations: a history and analysis.* Jefferson, N.C.: McFarland, c1999, 316 s. ISBN 07-864-0647-X.

Rovnost a diskriminace. Vyd. 1. Editor Michal Bobek, Pavla Boučková, Zdeněk Kühn. V Praze: C.H. Beck, 2007, 471 s. Beckova edice ABC. ISBN 978-807-1795-841.

SALAJKA, Milan. *Rasy a rasismus.* Praha: Lidová demokracie, 1967, 70 s.

STONE, Geoffrey R. *Perilous times: free speech in wartime from the Sedition Act of 1798 to the war on terrorism.* 1st ed. New York: W.W. Norton, c2004, 730 s. ISBN 03-930-5880-8.

TINDALL, George Brown a David E SHI. *America: a narrative history.* Brief 4th ed. New York: W.W. Norton, c1997. ISBN 03-939-7063-9.

TINDALL, George Brown. *Dějiny Spojených států amerických.* 5. dopl. vyd. Překlad Alena Faltýsková. Praha: NLN Nakladatelství lidové noviny, 2008, 904 s. Dějiny států. ISBN 978-807-1065-883.

Velký slovník naučný a/l. 1. vyd. Praha: DIDEROT, 1999, 842 s. ISBN 80-902-7231-2.

Články

CLARK, K. B., & CLARK, M. K. (1939). The development of consciousness of self and the emergence of racial identification in Negro preschool children. *Journal of Social Psychology*, 1939, roč. 10, s. 591-599.

RŮŽIČKA, Miroslav. *Zákaz diskriminace podle Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod*. Právník, 2007, roč. 146, č. 6, s. 627-662

SKÁLOVÁ, Helena. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v Praxi: sborník textů autorského kolektivu k problematice rovnosti a diskriminace v ČR* [online]. Praha: Gender studies, 2010, 68 s. [cit. 2012-04-25]. ISBN 978-808-6520-308. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/publikace_nevidit_probl_pro_web_1.pdf

Internetové zdroje

Radio and Television Report to the American People on Civil Rights, June 11, 1963. *John F. Kennedy Presidential Library and Museum* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.jfklibrary.org/Research/Ready-Reference/JFK-Speeches/Radio-and-Television-Report-to-the-American-People-on-Civil-Rights-June-11-1963.aspx>

History of *Brown v. Board of Education*. *United States Courts* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.uscourts.gov/EducationalResources/ConstitutionResources/LegalLandmarks/HistoryOfBrownVBoardOfEducation.aspx>

History & Culture. *Brown v. Board Of Education National Historic Site* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.nps.gov/brvb/historyculture/index.htm>

Sweatt v. Painter | The Handbook of Texas Online. *Texas State Historical Association (TSHA)* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.tshaonline.org/handbook/online/articles/jrs01>

Executive Order 9066: Resulting in the Relocation of Japanese (1942). *Our documents* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=74>

News release: Work of the War Relocation Authority, An Anniversary Statement by Dillon S. Myer, March 1943. Papers of Dillon S. Myer. *Truman Library* [online]. [cit. 2012-04-02].

Dostupné z:

http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/japanese_internment/documents/index.php?pagenumber=1&documentdate=1943-03-00&documentid=16&studycollectionid=JI&nav=ok

President Harry S. Truman and Civil Rights - The Road to Civil Rights. *Highway History* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z:

<http://www.fhwa.dot.gov/highwayhistory/road/s20.cfm>

Truman Library - To Secure These Rights, Chapter I. *Truman Library* - [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.trumanlibrary.org/civilrights/srights1.htm>

Desegregation of the Armed Forces Online Research File. *Truman Library* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z:

http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/desegregation/large/index.php?action=chronology

NAACP: 100 Years of History. *NAACP* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z:

<http://www.naacp.org/pages/naacp-history>

1857 - The Dred Scott Decision. *American Heritage Magazine* [online]. [cit. 2012-04-02].

Dostupné z: <http://www.americanheritage.com/content/1857-dred-scott-decision>

McLaurin v. Oklahoma States Regents (1950). *Encyclopedia of Oklahoma History and Culture* [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z:

<http://digital.library.okstate.edu/encyclopedia/entries/M/MC034.html>

Race (human) : Introduction. *Britannica Online Encyclopedia* [online]. [cit. 2012-04-01].

Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/488030/race>

UNESDOC Database | *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z:

<http://www.unesco.org/new/en/unesco/resources/online-materials/publications/unesdoc-database/>

Eugenics (genetics) : Introduction. *Britannica Online Encyclopedia* [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/195069/eugenics>

Phenotype (genetics). *Britannica Online Encyclopedia*. [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/455632/phenotype>

Dokumenty mezinárodního práva veřejného

Charta OSN

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Všeobecná deklarace lidských práv

Mezinárodní úmluvě o potlačení a trestání zločinu apartheidu

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA

Brown v. Board of Education of Topeka, 347 U.S. 483 (1954)

Dred Scott v. Sandford, 60 U.S. 393 (1857)

Gratz v. Bollinger, 539 U.S. 344 (2003)

Griggs v. Duke Power Company, 401 U.S. 424 (1971)

Grutter v. Bollinger, 539 U.S. 306 (2003)

Heart of Atlanta Motel Inc. v. United States, 379 U.S. 241 (1964)

Hirabayashi v. United States, 320 U.S. 81 (1943)

Korematsu v. United States, 323 U.S. 214 (1944)

Loving v. Virginia, 388 U.S. 1 (1967)

McLaurin v. Oklahoma State Regents, 339 U.S. 637 (1950)

Missouri ex rel. Gaines v. Canada, 305 U.S. 337 (1938)

Plessy v. Ferguson, 163 U.S. 537 (1896)

Regents of Univ. of California v. Bakke, 438 U.S. 265 (1978)

Sweatt v. Painter, 339 U.S. 629 (1950)

The Civil Rights Cases, 109 U.S. 3 (1883)

Právní předpisy Spojených států amerických

Ústava USA

Zákon o občanských právech z roku 1866

Zákon o občanských právech z roku 1875

Zákon o občanských právech z roku 1964

Zákon o volebním právu z roku 1965

Abstrakt/ Shrnutí

Cílem diplomové práce je popsat historický vývoj rasové otázky ve Spojených státech amerických po roce 1945. Práce se soustředí především na právní vývoj rasové problematiky diskriminace a segregace ve společnosti se zaměřením na judikaturní činnost Nejvyššího soudu USA a jeho vliv na ukončení legální diskriminace v zemi.

Obecná část práce se zabývá výkladem základních pojmů s problematikou spojených – rasa, rasismus, diskriminace, segregace. Dále obsahuje přehled základních mezinárodních dokumentů upravujících problematiku. V neposlední řadě se v obecné části věnují historickému vývoji rasových vztahů do druhé světové války. Poslední kapitola obecné části je věnována popisu americko-japonské internace za druhé světové války.

Ve zvláštní části se pak soustředím na popis boje za rasovou rovnoprávnost a popis postupného procesu desegregace po válce – v ozbrojených silách, ve školství atd. V tomto ohledu zaměřuji pozornost především na rozbor klíčového rozhodnutí *Brown v. Board of Education of Topeka*. Dále se věnuji popisu bouřlivých událostí v 60. letech, která vyvrcholila v hnutí za občanská práva a přijetí významných zákonů, zákona o občanských právech a zákona o volebním právu. Závěrečné kapitoly zvláštní části je zaměřen na popis politiky vyrovnávací akce a její vývoj až do současnosti.

The main objective of the presented diploma thesis is to describe a history of race relations in the United States of America after the year of 1945. The thesis is focused mainly on the legal development of the racial discrimination and segregation in the United States with the orientation on the US Supreme court decision making and its impact on the definite termination of the de jure discrimination.

First part of the thesis deals with the interpretation of the basic terms connected to the topic – race, racism, discrimination, segregation. It also includes overview of the essential international documents dealing with the race issue. I move further on the depiction of the history of the race relations until the beginning of World War II. The last chapter covers the question of american-japanese internment during the second World war.

In the second part I focus on description of struggle over the race equality after the second World War and gradual desegregation process – in the Armed forces, in the education etc. In this respect I concentrate attention mainly on the analysis of the landmark decision *Brown v. Board of Education of Topeka*. Furthermore, I give a survey of the turbulent times in 1960s which finally culminated into civil rights movement and resulted in passing

momentous acts, Civil Rights Act of 1954 and Voting Act of 1965. Last chapters deal with the affirmative action policy and its development until present days.

Klíčová slova/Key words

Afroameričané, rasová segregace, rasová diskriminace, judikatura Nejvyššího soudu USA, americká Ústava, občanská práva a svobody

Afro-Americans, racial segregation, racial discrimination, decisions of US Supreme Court, US Constitution, civil rights and liberties